

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Politologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jan Beneš

**Carl von Clausewitz a konflikty po studené
válce**

**Carl von Clausewitz and Post-Cold War
Conflicts**

Praha 2012, vedoucí práce: PhDr. Jan Jireš

Tímto bych chtěl poděkovat PhDr. Janu Jirešovi za poskytnutí cenných rad a doporučení při vedení této bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 20. 5. 2012

Jan Beneš

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá dílem Carla von Clausewitze „O válce“. Cílem práce je prozkoumat relevanci Clausewitzova díla v moderní válce. Dílo „O válce“ podrobuje autor rozboru s přihlédnutím ke kontextu života Carla von Clausewitze, charakteru válek v Clausewitzově době, povaze konfliktu v období po studené válce, systému mezinárodních vztahů po pádu sovětského bloku a konceptu „Nové revoluce ve vojenství“. Rozborem díla „O válce“ autor vybírá osm tezí, které jsou charakteristické pro Clausewitzovo myšlení. Tyto teze poté empiricky aplikuje na tři konflikty, odehrávající se v období po skončení studené války – válku v Zálivu, válku v Afghánistánu a válku v Iráku. Z výsledku aplikace autor odvozuje tezi o relevanci Clausewitzova díla ve válkách v období po studené válce. Výsledky zkoumání autor zasazuje do kontextu odborné literatury, která se zabývá Carlem von Clausewitzem a jeho vlivem na soudobé vojenství a moderní válku.

Klíčová slova

Clausewitz, válka, moderní válka, Nová revoluce ve vojenství, vojenská teorie

Abstract

The thesis is dealing with the work of Carl von Clausewitz “Of War“. Aim of the thesis is to examine the relevance of Clausewitz’s work in modern war. Author of this thesis is analyzing the book “Of War” with regard to context of Clausewitz’s life, characteristics of war in Clausewitz’s time, nature of conflict in post cold war era, system of international relations after the fall of the eastern bloc and concept of the “New revolution in military affairs”. According to the analysis of the book “Of War” is author picking eight propositions, which are characteristic for Clausewitz’s thought. These propositions are then empirically applied on three post cold war conflicts – War in Persian Gulf, War in Afghanistan and War in Iraq. From the result of the application is derived the conclusion about the relevance of Clausewitz’s work in the post cold war era conflicts. Results of this analysis are set in the context of literature that is dealing with Carl von Clausewitz, his influence on contemporary military affairs and modern war.

Key words

Clausewitz, war, modern war, New revolution in military affairs, war theory, art of war

Obsah

1. Úvod	7
1.1 Výzkumný záměr a výzkumné otázky	9
1.2 Metodika	10
1.2.1 Clausewitzova metodika	11
1.2.2 Určení konfliktů pro empirické testování	12
1.2.3 Metoda výzkumu	14
1.3 Klíčové pojmy	15
1.3.1 Analýza	15
1.3.2 Kritika	16
1.3.3 Postulát	16
1.3.4 Válka	16
1.3.5 Boj	17
1.3.6 Účely, prostředky a jejich hierarchie	17
1.3.7 Moderní válka	18
1.4 Literatura a stav bádání	18
2. Rozbor teorie a empirie	21
2.1 Život Carla von Clausewitze a historický kontext jeho tvorby	21
2.1.1 Život Carla von Clausewitze	21
2.1.2 Literární dílo Carla von Clausewitze a jeho recepce	23
2.1.3 Charakter války v Clausewitzově době	25
2.2 Charakter mezinárodních vztahů po studené válce	26
2.2.1 Ideová proměna	26
2.2.2 Mocenská proměna	27
2.2.3 Proměna bezpečnostních priorit	27
2.3 Povaha moderní války	28
2.3.1 Nová revoluce ve vojenství	29
2.4 Charakteristika vybraných konfliktů	30
2.4.1 Válka v Zálivu	31
2.4.2 Válka v Afghánistánu	33

2.4.2 Válka v Iráku	35
2.5 Rozbor díla „O válce“	36
2.5.1 Válka jako komplexní jev	36
2.5.2 Faktory ovlivňující válku	38
2.5.3 Válka jako nástroj politiky	39
2.5.4 Válečné aktivity	40
2.5.5 Vojevůdce, těžiště války a účel bitvy	40
2.5.6 Ráz války	42
2.5.7 Vybrané teze	42
3. Clausewitzova teorie a empirie moderní války	44
3.1 Aplikace Clausewitzových postulátů na vybrané konflikty po studené válce	44
3.1.1 Vztah války a politiky	44
3.1.2 Válečnická ctnost a morálka	47
3.1.3 Frikce	49
3.1.4 Mlha války	51
3.1.5 Vztah obrany a útoku	53
3.1.6 Silný účel války	55
3.1.7 Těžiště války	56
3.1.8 Absolutní a limitovaná válka	58
3.2 Relevance Clausewitzova díla „O válce“ pro moderní válku	58
4. Závěr	61
4.1 Shrnutí empirického zkoumání	61
4.2 Význam Carla von Clausewitze pro současnost	64
5. Zdroje	66

Seznam Tabulek

Tabulka č. 1	61
Tabulka č. 2	63

1. Úvod

Carl von Clausewitz, jehož dílu se budu v této práci věnovat, je předním vojenským teoretikem a patří k nejdůležitějším myslitelům pruského státu. Jeho práce, zabývající se válkou z teoretického, filosofického i praktického hlediska, formovala válečné myšlení politiků, vojevůdců i akademiků po celém světě. Clausewitzovo dílo „O válce“ ovlivnilo strategické a taktické uvažování bojujících stran v obou světových válkách. Sociolog Jiří Ogrocký ve svém dovětku k českému vydání Clausewitzova díla „O válce“ píše: *„Teorie války, kterou Clausewitz vypracoval a která spočívá na zobecnění praktických zkušeností shromážděných v průběhu dějin, od svého vzniku ovlivňovala vývoj vojenské vědy stejně jako vojenskou praxi. Její znalost patřila k obligatornímu minimu vyššího vojenského vzdělání a soustavnou pozornost jí věnovali vojenští teoretikové i praktici. Touto teorií se řídily generální štáby při výstavbě ozbrojených sil, při výcviku důstojnických kádrů a výchově generality, stejně jako při vypracovávání válečných plánů.“*¹

Historik Peter Paret, který se celoživotně zabývá moderní historiografií války a dílem Carla von Clausewitze, zdůrazňuje v článku „Education, Politics, and War in the Life of Clausewitz“, že Clausewitz *„...byl jak voják, tak intelektuál. Revoluční kvality jeho teorií vyvěrají z jeho neobvyklého uvědomění si spojitosti mezi myšlenkou a akcí a vztahů mezi civilními a vojenskými záležitostmi.“*² Clausewitz se pohyboval na hraně mezi vojenským teoretikem a vojevůdcem, což dodalo jeho dílu jak potřebnou filosofickou šíři, se kterou pojal tak obsáhlý koncept, jakým je válka, tak formu praktické vojenské nauky, která se mohla stát průvodcem vojenského velitele.

Peter Paret zasazuje Clausewitze do historické tradice německého idealismu, ale odlišuje jej zásadním způsobem od Kanta a Hegela a dalších filosofů této myšlenkové tradice. Clausewitz je primárně empiricky orientován. Paret zdůrazňuje, že: *„Studenti historie idejí byli opakovaně uvedeni v omyl jejich nedostatkem zájmu v předmět Clausewitzova zkoumání. Nedokázali rozpoznat, že navzdory její terminologii, není kniha O válce přísně vzato*

¹ OGROCKÝ, Jiří. Clausewitz a vývoj vojenské vědy. In: CLAUSEWITZ, Carl von. *O Válce*. Praha: Academia, 2008, s. 689-692.

² PARET, Peter. Education, Politics, and War in the Life of Clausewitz. *Journal of the History of Ideas*. 1968, roč. 29, č. 3, s. 394-408.

*filosofickým pojednáním o válce. Clausewitzův záměr byl na to příliš empirický; jeho argumenty byly častěji založeny na pozorování než na spekulaci...*³ Pro posouzení Clausewitzova díla je tedy nutné věnovat se nejen jeho myšlenkovým obrazům, ale i válce samotné.

V této práci hodlám posoudit relevanci Clausewitzova pojednání „O válce“ v moderních konfliktech v období po skončení studené války. Jelikož na Clausewitze nelze nahlížet odděleně jen jako na filosofické dílo, ale je nutné neustále jej konfrontovat s válečnou realitou, stejně jako Clausewitz své teze při jejich psaní konfrontoval s praxí napoleonských válek, tak budu jeho teze aplikovat na konkrétní konflikty, které se odehrály ve vymezeném období. Clausewitz zkoumal subjekt války jak jako celek, neoddělitelný od politiky a státu, tak v jeho jednotlivostech, odehrávajících se na vojenských taženích a v bitvách. Tyto teze ve své práci hodlám aplikovat na empirickou analýzu vybraných konfliktů. Pokusím se zjistit, které části Clausewitzovy analýzy přežily do současnosti a ovlivňují moderní ozbrojené konflikty, a které jsou podmíněny historickým kontextem doby, ve které Clausewitz válku pozoroval.

Clausewitzovo dílo „O válce“ dosahuje epických rozměrů svým záběrem. Popisuje válku ve všech vojenských aspektech jejího působení na zájmy, vojevůdce, vojska, státy a další aktéry. Ogrocký zdůraznil, že „...nejradikálnější zpochybnění klasické vojenské vědy, jak ji konstituoval Clausewitz, přinesl objev a výroba zbraní hromadného ničení. Kategorie jako obrana, útok, strategie a taktika bojiště a tyl a mnoho dalších, které Clausewitz tak mistrně analyzoval, ztrácejí v konfrontaci jaderných mocností svou vypovídající schopnost.“⁴ Ve své práci se nebudu zabývat jaderným konfliktem dvou velmocí, ale konvenčními válkami, které se stále vedou s pomocí pozemního vojska a vojenské techniky. Budu zjišťovat, zdali má Clausewitz svoji vypovídající hodnotu v konfliktech po studené válce, či jeho postuláty ztratily časem na významu a jsou již pouze předmětem práce historiků.

1.1 Výzkumný záměr a výzkumné otázky

Cílem této práce je posouzení relevance Clausewitzova díla „O válce“ v konfliktech, odehrávajících se po studené válce. Mým záměrem je provést rozbor díla „O válce“

³ Ibidem - přeloženo z anglického originálu autorem této práce

⁴ OGROCKÝ, Jiří. Clausewitz a vývoj vojenské vědy. In: CLAUSEWITZ, Carl von. O Válce. Praha: Academia, 2008, s. 689-692.

s přihlédnutím k charakteristice moderní války. Pro rozbor díla „O válce“ prozkoumám okolnosti jeho vzniku, především Clausewitzův život a charakter ozbrojených střetů v jeho době, a okolnosti, které utvářejí základní rysy moderních konfliktů, jako je koncept „Nové revoluce ve vojenství“, a povaha mezinárodních vztahů po studené válce. Rozborem knihy naleznou postuláty, které odpovídají charakteru Clausewitzova díla, a které, přes nutné zjednodušení, jež jejich izolací vznikne, zachovají co nejvíce z jeho celistvosti.

Aplikací těchto postulátů na vybrané konflikty po studené válce se pokusím vyvodit tezi o relevanci Clausewitzova díla pro moderní válku. Pokusím se odpovědět na následující otázky:

- 1) Je stále Clausewitzovo dílo relevantní pro konflikty odehrávající se v období po studené válce?
- 2) Které, Clausewitzovy teze, vybrané rozbohem díla „O Válce“, se uplatňují ve vybraných konfliktech a které nikoli?

1.2 Metodika

Vědecká práce, zabývající se Clausewitzem, se musí vypořádat s Clausewitzovým uchopením války jako fenoménu, který balancuje na hraně mezi válečným uměním (Kriegskunst) a válečnou vědou (Kriegswissenschaft)⁵. V druhé knize svého díla „O válce“ se věnuje otázce, zdali je válka spíše vědění nebo umění a poukazuje na obtížnost úkolu nalézt dělicí linii mezi těmito dvěma pojmy a dochází k závěru, „...že válka není ani umění, ani věda ve vlastním významu a že právě tento výchozí bod představ, z něhož se vycházelo, vedl nesprávným směrem, způsobil, že válka byla mimoděk postavena na roveň ostatním uměním či vědám a podnítil mnoho nesprávných analogií (...) Pravíme tedy: válka nepatří do oblasti umění a věd, nýbrž do oblasti společenského života. Je to konflikt zájmů, který se řeší krvavě a jen tím se odlišuje od ostatních konfliktů. Válku by bylo možno lépe než s kterýmkoli uměním srovnat s obchodem, který je také konfliktem lidských zájmů a činností; mnohem blíže je jí politika, na kterou je možno pohlížet jako na jakýsi obchod ve větším měřítku.“⁶ Válku tedy

⁵ Kapitel Kriegskunst oder Kriegswissenschaft. CLAUSEWITZ, Carl von. Vom Kriege: Zweites Buch: Über die Theorie des Kriege. 1. vyd. Berlín: Dümmlers Verlag, 1832

⁶ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Druhá kniha: O teorii Války. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 100. Evropa, sv. 13.

nelze zkoumat jen čistě vědeckým způsobem, ale je nutné na ni nahlížet jako na složitou strukturu společenských styků a vazeb.

1.2.1 Clausewitzova metodika

Clausewitz ve svém díle vytvořil vlastní metodický koncept pro kritické zkoumání ozbrojeného konfliktu, který zohledňuje výše uvedenou charakteristiku. Ve vojenské teorii definuje:

- zákon (Gesetz), jakožto vztah mezi dvěma věcmi a jejich účinky, který je ve formě příkazu (Gebot) a zákazu (Verbot);
- Zásadu (Grundsatz), jež se podobá zákonu, ale s volnějším aplikací, jež je pro jednajícího spíše opora (Anhalt) než příkaz;
- pravidlo (Regel), jako vztah s ještě volnějším aplikací;
- předpisy a návody (Vorschriften und Anweisungen), jako určení jednání pro drobné záležitosti, které jsou pod rozlišovací schopností výše uvedených kategorií
- metodu (Methode), která je zvoleným postupem, jež se neustále opakuje; pokud se nakládání se zákony, zásadami, pravidly a předpisy řídí jednou metodou, jedná se o metodiku (Methodismus).⁷

Zkoumání války podle Clausewitze není možné skrze zákony, protože se jedná o složitý fenomén, který nevykazuje dostatečnou pravidelnost a neustále se proměňuje. Pro vojenskou teorii tedy Clausewitz doporučuje použít ostatní výše uvedené pojmy vědy.

Carl von Clausewitz poukazuje na fakt, že vědec má větší odstup od předmětu války, než její aktéři a většinou již zná dopady jejich rozhodnutí a může posuzovat předmět v širších souvislostech. To mu dává možnost nahlížet na situaci kriticky a hodnotit. Přesto nesmí ztratit kontakt ani s předmětem zkoumání (válkou), ani s jejími aktéry (vojáky, vojevůdci atd.).

⁷ Ibidem, s. 102, pro Clausewitzem definované pojmy použít německý originál:

Methodismus. CLAUSEWITZ, Carl von. Vom Kriege: Zweites Buch: Über die Theorie des Kriege. 1. vyd. Berlín: Dümmlers Verlag, 1832

Clausewitz se tedy nezříká ani empirie a sám ve své knize používá historické příklady pro vysvětlení či potvrzení svých postulátů. V šesté kapitole druhé knihy spisu „O válce“ píše, že historický příklad může dle Clausewitze použít vojenský teoretik ve 4 případech:

- 1) Jako vysvětlení myšlenky
- 2) Jako aplikaci myšlenky
- 3) Jako doložení myšlenky
- 4) Jako prostředek k vyvození myšlenky⁸

Ve své práci budu používat kombinaci těchto přístupů. Pokusím se doložit jednotlivé Clausewitzovy postuláty skrze empirickou analýzu vybraných konfliktů po studené válce. Na základě tohoto zkoumání se pokusím vyvodit tezi o relevanci Clausewitzova díla „O válce“ pro moderní válečný konflikt.

Dílo „O válce“ obsahuje rozbor fenoménu války od jeho základního určení, přes otázky, které se dotýkají státu a politiky, problémy vojenské strategie až po nejjemnější detaily taktického uvažování. Pro empirickou analýzu se budu zabývat detailním rozбором knihy, při kterém naleznu postuláty, které je možné podrobit empirickému zkoumání a oddělím je od těch, které není možné v moderních konfliktech empiricky testovat, či jejichž testování by nepřineslo žádný výsledek vhodný pro můj výzkumný záměr.

1.2.2 Určení konfliktů pro empirické testování

Pro aplikaci Clausewitzových tezí na konflikty po studené válce je nutné určit několik konfliktů, které budou odlišné v některých aspektech, ale zároveň budou charakteristické pro moderní způsob válčení. Jan Eichler ve své knize „Mezinárodní bezpečnost v době globalizace“ píše, že: „*Od roku 1990 do poloviny prvního desetiletí 21. století se odehrálo celkem 120 ozbrojených konfliktů, v nichž byly zabity 4 miliony lidí...*“⁹ Pro posouzení relevance Clausewitzových postulátů pochopitelně není v možnostech této práce zkoumat je na takto velkém množství válečných střetnutí, a proto jsem vybral jejich vzorek. Pro výběr jsem použil dvě kritéria:

⁸ Ibidem, s. 122-126

⁹ EICHLER, Jan. Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, s. 107

- 1) Kritérium moderní a klasické „staré“ války, jak o nich píší teoretici z univerzity ve městě Uppsala.¹⁰ Definují „starou“ válku jako střet národních armád, které stupňují své úsilí do krajnosti, tak jak to definoval Carl von Clausewitz v díle „O válce“. Druhým typem konfliktu je „nová“ válka, která je charakteristická prolnutím armády a civilního obyvatelstva, politiky a ekonomiky a etnickými či náboženskými podtexty. Ve své analýze použijí jak konflikt klasického typu, kde proti sobě stojí národní armády, tak konflikty moderní, asymetrické, které se staly dominantním typem vojenského střetnutí po pádu železné opony.

- 2) Kritérium vyspělé armády. Carl von Clausewitz v první knize díla „O válce“ píše o dominantním prvku války, kterým je buď cit (Gemüt) nebo rozum (Verstand). Primitivní národy používají city a vyspělé pak rozum.¹¹ Carl von Clausewitz se nezabývá příliš konflikty, kde proti sobě stojí národy, kde hlavním principem války je vše prostupující nenávisť, ale spíše hledí na konflikty, kde jsou základními principy strategie, taktika a velení. Proto také ve svých úvahách používá jako historický příklad nejvyspělejší a nejmodernější konflikt jeho doby – napoleonské války.

Henry Kissinger v knize „Umění diplomacie“ nalézá šest velmocí, jejichž soupeření by mohlo mít za následek válku vyspělých armád. Jedná se o Spojené státy, Evropu, Čínu, Japonsko, Rusko a Indii.¹² Samuel Huntington ve své knize „Střet civilizací“ hovoří o úpadku Západu, ale přesto zdůrazňuje, že: „*Západ je v současné době nejmocnější civilizací a v nejbližší budoucnosti jí také zůstane.*“¹³ Americký historik Niall Fergusson potom chápe jako dominantní vojenskou velmoc v období po studené válce Spojené státy americké. Ve své knize „Vzestup a pád amerického impéria“ v roce 2004 píše: „*Na zemi mají USA devět tisíc tanků M1 Abrams. Zbytek světa nemá nic, co by tomu mohlo konkurovat. Na moři má USA*

¹⁰ ÖBERG, Erik MELANDER a Jonathan HALL. Are 'New Wars' More Atrocious? Battle Severity, Civilians Killed and Forced Migration Before and After the End of the Cold War. Conference Papers -- International Studies Association. 2009. Dostupné online v databázi EBSCO: web.ebscohost.com, k datu 8.4.2012

¹¹ Kapitel Kriegskunst oder Kriegswissenschaft. CLAUSEWITZ, Carl von. Vom Kriege: Erstes Buch: Was ist der Krieg?. 1. vyd. Berlín: Äußerste Anwendung der Gewalt, 1832, dostupné také z: <http://www.Clausewitz.com/readings/VomKriege1832/Book1.htm#1>

¹² KISSINGER, Henry. Umění diplomacie : od Richelieuva k pádu Berlínské zdi. Vyd. 3. Praha : Prostor, 1999. Nový světový pořádek, s. 17.

¹³ HUNTINGTON, Samuel. Střet civilizací : Boj kultur a proměna světového řádu. Vyd. 1. Praha : Rybka Publishers, 2001. Nová éra ve světové politice, s. 17.

*devět bitevních skupin s letadlovými loděmi v čele. Zbytek světa nemá žádnou. A ve vzduchu mají USA tři typy neviditelných letadel Stealth. Zbytek světa nemá žádné.*¹⁴

Jelikož žádné z Kissingerových velmocí po skončení studené války nezměřily své síly ve vzájemném vojenském střetnutí, není možné Clausewitzovy teze testovat v symetrickém konfliktu nejvyspělejších vojenských sil. Zaměřím se proto na konflikty, ve kterých se angažovaly Spojené státy americké, jako hlavní vojenská síla ve světě po konci bipolárního rozdělení a budu je nahlížet primárně z jejich perspektivy. Zároveň vybírám konflikty, které se liší svojí povahou. Empirickou analýzu tedy provedu na válce v Perském zálivu, válce v Afghánistánu, a konvenční fázi války v Iráku.

Pomocí jednotlivých událostí těchto konfliktů budu zjišťovat, které z vybraných postulátů lze těmito událostmi doložit, a které z nich doložit nelze. Na základě toho se pokusím vyvodit relevanci Clausewitzova díla pro moderní válku.

1.2.3 Metoda výzkumu

Výzkum začnu rozborem knihy. Dílo „O válce“ nelze rozebírat pouze mechanicky, rozdělit knihu na jednotlivé kapitoly a v nich nalézt desítky tezí. Carl von Clausewitz vytvořil kompaktní dílo, které se zabývá válkou jako společenským fenoménem. Budu se tedy snažit nalézt jednotnou ideu díla, diskurs Clausewitzova myšlení, a ten analyzovat. Je nutné interpretací a porozuměním Clausewitzovu myšlení nalézt klíčové myšlenky, které formují dílo „O válce“ a odlišují jej od ostatních děl, které se zabývají vojenskou teorií.

Téma bakalářské práce tedy předpokládá jistou míru subjektivity, která je nevyhnutelná při snaze o porozumění literárnímu dílu Carla von Clausewitze. Vycházím z předpokladu předporozumění, které mi umožňuje nahlédnout na dílo „O válce“ s uvědoměním si časového odstupu empirického materiálu od Clausewitzovy knihy. Nelze tedy aplikovat Clausewitzovy teze mechanicky na moderní válku a poté zjišťovat, že americká armáda v dnešní době používá jiný druh vojska či jinou vojenskou techniku než Clausewitzem analyzovaná armáda císaře Napoleona Bonaparta. Pomocí předporozumění ještě před samotným výzkumem odliším teze, které aspirují na platnost v delším časovém úseku od těch, které jsou jednoznačně historicky podmíněné.

¹⁴ FERGUSON, Niall. Colossus: vzestup a pád amerického impéria. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2005, s. 26-27

Cílem práce není poznání rozdílů mezi způsobem válčení v době Carla von Clausewitze a způsobem válčení po skončení studené války. Těchto rozdílů se v práci mnohokrát dotknu, ale vždy jen jako vodítka k pochopení a aplikaci Clausewitzových tezí. Cílem je po interpretaci knihy aplikovat jednotlivé, pro Clausewitzovo myšlení charakteristické a významné teze, na empirickou realitu moderní války a z výsledku této aplikace vyvodit závěr o relevanci Clausewitzova díla pro konflikty sklonku 20. a počátku 21. století, nikoli hledat charakteristiku současné války. Pro charakteristiku současného konfliktu použiji již existující teoretickou literaturu a s její pomocí budu aplikovat postuláty z díla „O válce“

V bakalářské práci rozliším tři vybrané konflikty, podle jejich charakteristik a poukážu na rozdíly mezi nimi. Clausewitzovy teze budu poté aplikovat vždy na všechny tři konflikty. Tím, že jsou tyto konflikty odlišné, získám plastičtější obraz moderní války a výsledné zjištění o významu a relevanci díla „O válce“ pro moderní konflikt tím získá na věrohodnosti.

1.3 Klíčové pojmy

Pro moji práci je třeba vysvětlit několik zásadních pojmů, se kterými operuji, jak v rozboru díla „O válce“, tak v empirickém zkoumání jednotlivých tezí. Některé z níže uvedených pojmů používá ve svých dílech Carl von Clausewitz a já je během interpretace a aplikace používám ve stejném významu.

1.3.1 Analýza

Analýzu chápu v jejím tradičním významu jako rozklad celků na jednotlivosti. Na základě zkoumání těchto jednotlivostí jsou poté vyvozeny závěry pro celek. V této práci provádím zkoumání jednotlivých tezí z díla „O válce“ a na jejich základě budu posuzovat přínos díla jako celku. Vybrané konflikty také nebudu rozebírat jako celek, ale použiji jednotlivé historické příklady, na základě Clausewitzem definované metody.

1.3.2 Kritika

Kritiku (Kritik) definuje Carl von Clausewitz ve stejnojmenné kapitole druhé knihy díla „O válce“. *„Kritika je aplikace teoretické pravdy na skutečné pravdy...“*¹⁵ Kritikou se v Clausewitzově podání rozumí taková aplikace, která hledá příčinné souvislosti. Nemá smysl vyhledávat jednotlivé události, které nemají přímou souvislost tak, aby podpořily závěry autora práce. Kritické zkoumání vyžaduje jasně definovaný subjekt, na kterém je teorie testována.

1.3.3 Postulát

Postulát v kontextu Clausewitze chápu jako úsek vojenské teorie, kterou Clausewitz definoval v souladu s jeho metodikou jako zásadu, pravidlo, předpis či návod. Ve své práci se pokusím nalézt ty postuláty, které jsou empiricky testovatelné na moderním konfliktu. Sám Clausewitz tento termín nepoužívá. V této práci používám zároveň termín teze, který chápu ve stejném významu jako postulát.

1.3.4 Válka

Válka je hlavním tématem úvah Carla von Clausewitze a také hlavním tématem této práce. Clausewitz popisuje válku jako rozšířený souboj (erweiterter Zweikampf)¹⁶, jehož cílem je vždy porazit protivníka. *„Válka je tedy akt násilí s cílem donutit protivníka, aby se podřídil naší vůli“*¹⁷ Násilí (Gewalt) není tedy účelem války, ale jen jejím prostředkem. Pro válku je především důležitý její účel (Zweck), kterým je vnučení naší vůle protivníkovi. Pro vnučení naší vůle nepříteli je nutné zbavit jej obrany.

¹⁵ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Druhá kniha: O teorii války. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 107. Evropa, sv. 13. pro Clausewitzem definované pojmy použit německý originál: Methodismus. CLAUSEWITZ, Carl von. Vom Kriege: Zweites Buch: Über die Theorie des Kriege. 1. vyd. Berlín: Kritik, 1832, dostupné také z: <http://www.Clausewitz.com/readings/VomKriege1832/Book2.htm#5>

¹⁶ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: První kniha: O povaze války. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 23. Evropa, sv. 13. pro Clausewitzem definované pojmy použit německý originál: Was ist der Krieg?. CLAUSEWITZ, Carl von. Vom Kriege: Erstes Buch: Über die Natur des Krieges . 1. vyd. Berlín: Kritik, 1832, dostupné také z: <http://www.Clausewitz.com/readings/VomKriege1832/Book1.htm#1>

¹⁷ Ibidem

Principem války je vzájemné působení sil obou stran jedna na druhou, která stupňuje válečné úsilí do krajnosti. Povaha války je tak dialektická a manicheistická. Cokoli, co je v zájmu jedné strany ve válce, logicky není v zájmu druhé strany a naopak. Pokud jedna strana vyčkává, je v zájmu druhé strany zaútočit apod. Válka, o které Clausewitz hovoří, je sledem bojů, které vyústí v porážku jednoho ze soupeřů. Válka se skládá z mnoha faktorů (boj, terén, morálka, válečný cit, válečný génius, náhoda atd.), které na sebe vzájemně působí a Clausewitz zdůrazňuje nemožnost jednotlivé prvky izolovat. Přesto je možné říci, že vše ve válce je možno redukovat na boj. Boj je hlavní princip války a vše ostatní jsou doprovodné věci, které boj ovlivňují.¹⁸

1.3.5 Boj

V díle „O válce“ je zásadním způsobem rozlišen boj (Gefecht) a válka (Krieg). Boj je válce podřazen. Boj je v Clausewitzově podání hlavní složkou války. Právě jednotlivé boje a jejich výsledky určují výsledek války. „*Boj je válečná činnost ve vlastním smyslu, všechno ostatní je jen nositelem této činnosti(...)*Boj je činnost, jejímž účelem je zdolání protivníka; protivníkem je pak v jednotlivém boji bojová síla, která proti nám stojí.“¹⁹ V boji bývá na prvním místě zničení nepřátelských sil. Vše ostatní jsou doprovodné jevy.

1.3.6 Účely, prostředky a jejich hierarchie

Na prvním místě je dle Clausewitzeho účel politický, který leží mimo oblast bojů a válka je jen prostředkem k jeho dosažení. Válka se tak stává „*Pokračováním politiky jinými prostředky*“²⁰ Válka má také svůj účel a tím je vnucení protivníkovi naší vůle, jak jsem naznačil výše. Prostředkem k tomuto se stává boj. Boj samotný pak má jako účel zničení nepřátelských sil a prostředkem boje je bojová činnost (Kampf).²¹

¹⁸ Ibidem, s. 23-50

¹⁹ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Čtvrtá kniha: Boj. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 180. Evropa, sv. 13. pro Clausewitzem definované pojmy použít německý originál:

Das Gefecht überhaupt. CLAUSEWITZ, Carl von. Vom Kriege: Viertes Buch: Das Gefecht. 1. vyd.

Berlín: Kritik, 1832, dostupné také z: <http://www.Clausewitz.com/readings/VomKriege1832/Book4.htm#3>

²⁰ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: První kniha: O povaze války. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 36. Evropa, sv. 13

²¹ Ibidem, s. 44, pro Clausewitzem definované pojmy použít německý originál:

1.3.7 Moderní válka

Ve svém textu používám pojem moderní válka v jiném významu, než v jakém jej chápe Carl von Clausewitz. V díle „O válce“ je moderní válkou chápána válka velkých národů s vyspělou vojenskou strukturou a promyšleným způsobem boje. Symbolem moderní války jsou v Clausewitzově podání především napoleonské války. V textu používám pojem moderní válka jako konflikt v období po studené válce. Konflikt, který se vyznačuje tím, co definoval William S. Lind ve svém díle „The Changing Face of War: Into the Fourth Generation“, jako válku čtvrté generace. Tato válka se vyznačuje svojí komplexitou, stíráním hranic mezi civilním a vojenským, politickým, kulturním a ekonomickým nátlakem, používáním terorismu jako formy boje, odstupem od národních armád směrem k ideologicky homogenním strukturám.²² Svůj výběr moderních válek po roce 1989 jsem ve své metodice zúžil na 3 konflikty: válka v Zálivu, válka v Afghánistánu a válka v Iráku. V práci místo termínu moderní válka užívám také spojení moderní konflikt, které chápu ve stejném významu. Válkou v Zálivu vždy myslím válku na přelomu let 1990 a 1991. Válkou v Iráku pak rozumím válku, která začala v roce 2003.

Z výše uvedených moderních konfliktů se zabývám jejich konvenčními fázemi, které jsou vhodné pro posouzení relevance Clausewitzových teorií. Každý z uvedených konfliktů obsahuje konvenční část, ve které proti sobě stojí jednotlivé armády (byť asymetrické ve své síle, technické a organizační vyspělosti atd.) a svádějí boj.

1.4 Literatura a stav bádání

V této kapitole se zmíním o nejdůležitějších dílech, která jsem využil pro psaní této bakalářské práce. Dílo „O válce“ jsem rozebíral skrze české vydání z roku 2008, které z německého originálu přeložil Zbyněk Sekal. Pro přesné vymezení odborných termínů, jsem

Was ist der Krieg?. CLAUSEWITZ, Carl von. Vom Kriege: Erstes Buch: Über die Natur des Krieges . 1. vyd. Berlin:Kritik, 1832, dostupné také z: <http://www.Clausewitz.com/readings/VomKriege1832/Book1.htm#1>

²² LIND, William S., Keith NIGHTENGALE, John F. SCHMITT, Joseph W. SUTTON a Gary I. WILSO. The Changing Face of War: Into the Fourth Generation. Marine Corps Gazette. 1989, roč. 73, č. 10, s. 22-26.

použil německý originál díla „Vom Kriege“ v jeho prvním vydání z roku 1832 (viz kapitola „5. Zdroje“).²³

Pro interpretaci Carla von Clausewitze z historické perspektivy a z perspektivy tehdejšího vojenského myšlení jsem mimo jiné použil práce historika Petera Pareta, který je pravděpodobně nejvýznamnějším teoretikem zabývajícím se životem a dílem Carla von Clausewitze. Peter Paret je také autorem nejznámějšího překladu Clausewitzova díla do angličtiny. Použil jsem Paretovu knihu „Clausewitz and the State“ a několik jeho odborných článků.

Další literatura, kterou jsem potřeboval pro svoji práci, se věnuje teoretickému konceptu „Nové revoluce ve vojenství“, kterou definoval Geoffrey Parker. Kromě jeho článku jsem využil shrnutí této teorie z pera Jana Eichlera, který se jí věnuje v knize „Mezinárodní bezpečnost v době globalizace“. Obšírně o ní informuje též Charles Townshend ve své knize: „Historie moderní války“.

Pro charakteristiku mezinárodních vztahů v období po studené válce jsem použil jednu z nejvýznamnějších knih z tohoto oboru – „Umění diplomacie“ od Henryho Kissingera. Dále jsem čerpal ze dvou děl, která zásadním způsobem formovala debatu o povaze mezinárodního uspořádání „Konec dějin a poslední člověk“ od Francise Fukuyamy a „Střet civilizací“ od Samuela Huntingtona. Pro charakterizaci postavení Spojených států jako vojenské velmoci mi posloužil koncept tzv. „Unipolárního momentu“, který definoval ve svých článcích Charles Krauthammer.

Pro samotnou empirickou analýzu jsem používal literaturu, která se věnuje popisu samotné války. Tomu se věnuje veliké množství literárních pramenů, ovšem popisovaná realita se u nich na rozdíl od interpretační literatury tolik neliší. Široké množství literatury podává, především z obecného hlediska podobné informace. Pro posouzení Clausewitzových postulátů skrze realitu moderní války jsem využil mj. knihy následujících autorů: Keegan, Poledne, Jones, Tanner, Vogelsang, Kerton Johnson a další.

Fenoménem Carla von Clausewitze a jeho teorií v moderní válce a v soudobém vojenském myšlení se zabývá velmi široká paleta vědců z vojenského i politologického hlediska. Snažil jsem se zohlednit významné a často citované teoretiky, kteří se tomuto tématu věnovali. Jedním z nich je Christopher Bassford, který se věnuje genezi náhledu na dílo Carla

²³ Toto vydání je možné nalézt v plné verzi na webové stránce <http://www.clausewitz.com/> k datu 6.5.2012.

von Clausewitze v knize „The Reception of Clausewitz in Britain and America“. Další teoretik, kterého jsem zohlednil při interpretaci teorií z díla „O válce“ je Antulio J. Echevarria, II, který se v knize „Clausewitz and Contemporary War“ zabývá podobnými tématy jako tato práce, a výsledky, které Echevarria v knize publikoval, nelze při zkoumání relevance díla „O válce“ pro moderní válku pominout.

2. Rozbor teorie a empirie

V této kapitole charakterizují jevy, které ovlivňují teoretickou a empirickou část zkoumané látky. Clausewitzovo dílo zásadním způsobem ovlivňuje jeho předchozí život a doba, ve které tvořil. Věnuji tedy krátkou pasáž popisu historického kontextu vzniku díla „O válce“. Tento historický kontext bude důležitý při interpretaci knihy. V další části se budu věnovat konfliktům po studené válce, na které chci aplikovat Clausewitzovy teze. Nejprve charakterizují prostředí, ve kterém tyto konflikty vznikly, tedy systém mezinárodních vztahů po studené válce. Poté se pokusím o celkový pohled na moderní válku, především skrze teorii „Nové revoluce ve vojenství“ a nakonec charakterizují všechny tři konflikty, kterým se v bakalářské práci věnuji a naleznou jevy, které je od sebe odlišují. Dílo „O válce“ budu poté analyzovat s přihlédnutím ke skutečnosti, které rozeberu v této kapitole.

2.1 Život Carla von Clausewitze a historický kontext jeho tvorby

Doba, ve které Carl von Clausewitz žil a tvořil svá díla, značně ovlivnila jeho tvorbu a nelze ji interpretovat bez načrtnutí základního historického rámce jeho života. To potvrzuje ve svém dovětku k dílu „O válce“ i Jiří Ogrocký: „*Chceme-li si zjednat jasno o historickém i dnešním významu Clausewitzovy teorie, musíme ji posuzovat vzhledem k historickému a společenskému kontextu (...) Teorie, kterou Clausewitz vypracoval na základě podrobné analýzy válek svého věku, spočívala tedy na konkrétních historických předpokladech, byla odpovědí na dozrávající potřeby rodící se vojenské vědy.*“²⁴ Poznání těchto předpokladů ozřejmí některé faktory knihy a pomůže v její analýze a interpretaci.

2.1.1 Život Carla von Clausewitze

Carl von Clausewitz se narodil nedaleko Magdeburku roku 1780. Vojenský historik Christopher Bassford poukazuje, že navzdory šlechtickému jménu Carl von Clausewitz se narodil do pruské rodiny středostavovského typu.²⁵ Jeho otec byl důstojník v pruské armádě, ale byl nucen svůj post opustit pro svůj nešlechtický původ. Carl von Clausewitz nastoupil do armády jako kadet ve dvanácti letech. Po několika bojích strávil čas mimo válku studiem

²⁴ OGROCKÝ, Jiří. Clausewitz a vývoj vojenské vědy. In: CLAUSEWITZ, Carl von. *O Válce*. Praha: Academia, 2008, s. 689-692.

²⁵ BASSFORD, Christopher. *Clausewitz in English: The Reception of Clausewitz in Britain and America*. New York: Oxford University Press, 1994.

filosofie a přírodních věd. V roce 1801 byl přijat na Institut pro mladé důstojníky v Berlíně. Zde se setkal se svým budoucím mentorem generálem Gerhardem von Scharnhorstem. Clausewitz pod Scharnhorstovým vedením dokončil školu v roce 1803 jako první ze svého ročníku a stal se pobočníkem prince Augusta a tím se dostal blízko ke členům pruské královské rodiny.²⁶

V roce 1805 a 1806 se účastnil napoleonských válek a v roce 1806 bojoval v bitvách u Jeny a Auerstadtu, kde se stal svědkem Napoleonova vojenského génia a drtivé porážky pruských vojsk a byl zajat. Ze zajetí se vrátil roku 1808 a zapojil se do reformního hnutí po boku generála Scharnhorsta s cílem připravit pruskou armádu na budoucí další střetnutí s Francií. Pro své záměry nenašel dost podpory, a poté co Prusko deklarovalo podporu Francii během jejího tažení do Ruska, opustil pruskou armádu a vstoupil do ruské armády. Zde se účastnil klíčových bitev Ruské říše proti Napoleonovi, včetně bitvy u Borodina. V roce 1812 se zúčastnil vyjednávání tzv. Taurogenské konvence, během které Prusko opustilo koalici s Francií, vyhlásilo příměří s Ruskou říší a ohlásilo neutralitu.²⁷ Clausewitz se poté vrátil do pruské armády, kde nastoupil v hodnosti plukovníka. Působil jako asistent generála Augusta von Gneissau a polního maršála Gebharda L. von Blüchera a zúčastnil se s nimi mnoha bitev, včetně bitvy u Lützen, kde byl raněn.²⁸ Pod velením maršála Blüchera bojoval i v jedné z největších a nejdůležitějších bitev jeho věku – bitvy u Waterloo.²⁹

V roce 1818 byl povýšen na generála a stal se rektorem Pruské válečné akademie. Dával také soukromé hodiny členům královské rodiny, včetně korunního prince. V tomto období sepisoval své největší dílo „O válce“. V roce 1830 se vrátil zpět do aktivní služby a stal se náčelníkem štábu polního maršála Augusta von Gneissau ve východním Prusku. Ten brzy zemřel a Clausewitz se na krátkou dobu stal velitelem armády. Z politických důvodů byl ovšem brzy nahrazen a vrátil se domů do Vratislavi, kde o rok později zemřel na cholera.³⁰

²⁶ Ibidem

²⁷ Text Taurogenské konvence k dispozici online zde: <http://www.davier.de/tauroggen.htm>

²⁸ BASSFORD, Christopher. *Clausewitz in English: The Reception of Clausewitz in Britain and America*. New York: Oxford University Press, 1994.

²⁹ Ibidem

³⁰ Ibidem

2.1.2 Literární dílo Carla von Clausewitze a jeho recepce

Historik Peter Paret poukazuje v článku „Clausewitz: A bibliographical survey“ na fakt, že velká část Clausewitzova díla nebyla vůbec publikována a značná část jeho publikované tvorby nebyla nikdy přeložena.³¹ Ještě méně jeho prací bylo publikováno během jeho života. Jeho hlavní dílo „O válce“ vydala až v roce 1832 jeho manželka Marie von Clausewitz, která také k dílu napsala předmluvu.³² Prvním publikovaným textem Clausewitze byla kritika knihy vojenského teoretika Heinricha von Bülow „Lehrfätze der Strategie“. Heinrich von Bülow zde popisuje válku jako složitý matematický vzorec a jev, který je možno exaktně zkoumat. Historik Alan Walker k tomu píše: „*Heinrichovy teorie se pokoušely transformovat válku v exaktní vědu. V těchto textech popsal pravidla boje, jako kdyby vysvětloval pravidla kriketu (...)*“³³ Clausewitz zásadně nesouhlasil s tímto pojetím války. Zdůraznil neměřitelné faktory, jako jsou morálka, válečný génius, intuice atd., které přináší tisíce obměn do složitého systému společenských jevů, jakým je válka. Toto pojetí války je vlastní i, v této bakalářské práci zkoumanému, dílu: „O válce“. Po prohrané bitvě u Jeny a Auerstadtu napsal Clausewitz několik esejů pojednávajících o „kolapsu pruských vojsk“³⁴ V těchto článcích se objevil také nástin reformy pruské armády. Několik prací také věnoval pruským tažením v roce 1813. Od této doby až do své smrti v roce 1831 se věnoval práci na jeho stěžejním díle „O válce“. Doplněno o zbylé knihy bylo toto dílo až v roce 1850. Clausewitz nestihl během svého života celé dílo „O válce“ dokončit a tak sedmá a osmá kniha nejsou kompletní.

Dílo „O válce“ bylo přeloženo do mnoha jazyků, již v 19. století bylo přeloženo do holandštiny, francouzštiny, ruštiny a angličtiny.³⁵ Nejznámější rekonstrukci díla provedl

³¹ PARET, Peter. Clausewitz: A Bibliographical survey. *World Politics*. 1965, roč. 17, č. 2, 272 - 285. Dostupné z: www.jstor.org/stable/2009352

³² CLAUSEWITZ, Carl von. O válce. V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s.9-12. Evropa, sv. 13.

³³ WALKER, Alan. *Hans von Bülow: A Life and Times*. New York: Oxford University Press, 2010, s. 23.

³⁴ PARET, Peter. Clausewitz: A Bibliographical survey. *World Politics*. 1965, roč. 17, č. 2, s. 273. Dostupné z: www.jstor.org/stable/2009352

³⁵ Ibidem

Werner Hahlweg.³⁶ Peter Paret ve svých pracích popisuje, že Clausewitzova díla se objevovala v různých soukromých sbírkách a nikdy nebyla zkompletována celá jeho tvorba.³⁷

Až do první světové války bylo jeho dílo chápáno hlavně jako návod pro velitele. Hledány byly především Clausewitzovy odpovědi na praktické otázky vedení války, které vystávaly před vojenskými veliteli. Méně prostoru bylo věnováno jeho teoretickým úvahám o vztahu teorie a praxe, o vztahu mezi limitovanou a nelimitovanou válkou atd. Tyto vztahy objevovali marxističtí autoři.³⁸ V poznámkovém aparátu k českému vydání díla „O válce“ se několikrát objevuje citace z korespondence mezi Karlem Marxem a Bedřichem Engelsem, kde je pozitivně zmiňován Clausewitz.³⁹ Lenin se věnoval do hloubky studiu díla „O válce“ a Clausewitzovu představu války jako dokonale dialektického soupeření v „totální“ válce, které vždy končí vítězstvím jednoho a prohrou druhého, aplikoval na třídní boj.⁴⁰

První světová válka byla považována (např. Liddelem Hartem) za potvrzení Clausewitzovy teze o nelimitované válce, vedené masovými armádami a stupňované do krajnosti. Debata o Clausewitzovi se objevovala i v rámci německé výmarské republiky. Například generál Luddendorf kritizoval Clausewitze pro jeho podřízení účelu války politickému účelu a požadoval, aby naopak politika byla podřízena válce.⁴¹ Clausewitz byl vyučován na válečných akademiích většiny států, včetně Spojených států amerických, Velké Británie, Ruska a dalších. Sledovat interpretace celého období od konce první světové války až do současnosti by vydalo na samostatnou práci a pro účel této bakalářské práce postačí zdůraznit, že Clausewitzovo dílo je stále čteno a interpretováno mnohými akademiky po celém světě.

³⁶ PARET, Peter. *Clausewitz and the State: The Man, His Theories, and His Times*. New Jersey: Princeton University Press, 1985, s. 441.

³⁷ PARET, Peter. Clausewitz: A Bibliographical survey. *World Politics*. 1965, roč. 17, č. 2, s. 275. Dostupné z: www.jstor.org/stable/2009352

³⁸ Ibidem, s. 276

³⁹ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce. V nakl. Academia I. Praha: Academia, 2008, Evropa, sv. 13.

⁴⁰ KIPP, Jacob W. Lenin and Clausewitz: The Militarization of Marxism, 1914-1921. *Military Affairs*. 1985, roč. 49, č. 4, s. 184-191.

⁴¹ PARET, Peter. Clausewitz: A Bibliographical survey. *World Politics*. 1965, roč. 17, č. 2, s. 275-185. Dostupné z: www.jstor.org/stable/2009352

2.1.3 Charakter války v Clausewitzově době

Carl von Clausewitz sepsal své dílo „O válce“ na základě zkušeností z válek, které prožil a kterých se účastnil jako důstojník na různě vysokých funkcích v armádní hierarchii. Postuláty týkající se strategie, taktiky, obrany, útoku a dalších součástí války a bitvy Clausewitz formuloval na základě zkušeností s nejmodernější válkou jeho věku, kterou byly války napoleonské.

Clausewitz popisuje v díle „O válce“ charakter války a bitvy v jeho době. Válka je v Clausewitzově podání především sled bojů, sled bitev. Všechny ostatní činnosti ve válce, jako jsou pochody, táboření, formace atd., jsou podřízeny nadcházejícímu boji. Každou činnost ve válce lze převést na její vliv na boj. Vítězství a prohry v bitvách poté rozhodují o výsledku války.

Povahu bitvy v době napoleonských válek zachycuje Clausewitz ve čtvrté knize díla „O válce“ v kapitole „Ráz dnešní bitvy“ : *„Co se dnes obyčejně dělá v bitvě? Vojsko se klidně postaví ve velkých masách, seřazených vedle sebe a za sebou, rozvine poměrně jen nepatrnou část celku a tuto část pak nechává zápolit celé hodiny v palebném boji, který je znovu a znovu přerušován a poněkud přesouván sem a tam jednotlivými malými údery zblízka, ztečemi pěchoty i jezdeckva. Když tato část postupně takovým způsobem vyčerpala svůj bojový zápal a zbývají z ní jen trosky, je stažena zpět a nahrazena jinou.“*⁴² Bitva je v Clausewitzově podání střetem dvou armád, složených z pěchoty, jezdeckva a dělostřelectva, které se postaví proti sobě v poli a bojují, dokud jedna neustoupí. Poté co jedna strana vyklidí pozice je pronásledována, ale jen do té míry, aby pronásledovatel neztratil kontrolu nad vojskem a územím, které získal. Následně se poražená strana zformuje a celá válka směřuje k dalšímu bojovému střetnutí v další bitvě. Tak pokračuje sled bitev, dokud jedna strana nepožádá o příměří. Clausewitz zdůrazňuje existenci tisíců obměn tohoto schématu, ale přesto považuje tento rys války za natolik častý, že jej lze zevšeobecnit. Významná je také velikost vojsk, které se střetávaly v bitvách. Historik Luboš Taraba ve svém líčení bitvy u Waterloo, které se Clausewitz zúčastnil, poukazuje na značnou velikost armád, které se proti sobě postavily na relativně malém území.⁴³

⁴² CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Čtvrtá kniha:Boj. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 178. Evropa, sv. 13

⁴³ TARABA, Luboš. Waterloo. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 1999, 434 s

Dalším zásadním rysem tehdejší války byla vyrovnanost nepřátel. Nejmodernější války počátku 19. století se odehrávaly mezi přibližně stejně silnými armádními celky. Clausewitz píše: „*Ale dnešní bitvy nejsou takové náhodou, nýbrž jsou takové proto, že soupeři jsou přibližně na stejné úrovni válečných zařízení a válečného umění...*“⁴⁴ Symetrie konfliktů a otevřené střety velkých armádních celků jsou tak hlavními rysy války, kterou zažil Clausewitz a na základě zkušeností z ní formuloval své teze.

2.2 Charakter mezinárodních vztahů po studené válce

2.2.1 Ideová proměna

Podle některých autorů po skončení studené války prošly mezinárodní vztahy zásadní redefinicí. Bipolární uspořádání mocenské rovnováhy, hrozba jaderné války a ideologický boj skončily s pádem sovětského bloku. Francis Fukuyama zdůrazňuje, že: „*Rok 1989 – Dvousté výročí Francouzské revoluce a ratifikace americké ústavy – přinesl naprosté zhroucení komunismu jako činitele světových dějin.*“⁴⁵ Komunistická ideologie přestala hrát zásadní roli v mezinárodních vztazích a skončilo tak ideologické soupeření dvou velmocí a na ně navázaných států. Francis Fukuyama ve svém díle „*Konec dějin a poslední člověk*“ v kapitole „*Celosvětová liberální revoluce*“ zdůraznil, že: „*...v převážné části světa dnes neexistuje ideologie aspirující na všeobecnou platnost, která by mohla soupeřit s liberální demokracií...dokonce i nedemokraté budou hovořit jazykem demokracie, aby ospravedlnili odchýlení se od jediného všeobecného standardu.*“⁴⁶ Konflikty, které budou probíhat po pádu východního bloku, tak nebudou již motivovány odlišným politickým směřováním, ale jinými faktory. Tato ideová univerzalita se ovšem mísí se značnou kulturní heterogenitou, která naráží na vzájemné nepochopení, nedůvěru a oživuje staré spory, donedávna překryté hegemonním sporem mezi dvěma velkými ideovými a mocenskými bloky. Vliv dvou supervelmocí ve většině regionů způsoboval jistou moderaci vzájemných regionálních svárů, které hrozily vždy přerůst v konflikt většího rozsahu.

⁴⁴ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Čtvrtá kniha:Boj. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 178. Evropa, sv. 13

⁴⁵ Slabost silných států II aneb pojídání ananasů na Měsíci. FUKUYAMA, Francis. Konec dějin a poslední člověk. Vyd. 1. Praha: Rybka, 2002, s. 44

⁴⁶ Celosvětová liberální revoluce. FUKUYAMA, Francis. Konec dějin a poslední člověk. Vyd. 1. Praha: Rybka, 2002, s. 62

2.2.2 Mocenská proměna

Po pádu východního bloku se rozpadla i Varšavská smlouva, která sloužila k vojenské integraci a vytvářela z východního bloku geopolitickou velmoc, která je schopna zasahovat ve světě ve svůj mezinárodní prospěch. Doktrínu mocenského zásahu z geopolitických důvodů formuloval Generální tajemník ÚV KSSS Leonid I. Brežněv slovy: „...*Pokud se vnitřní či vnější síly nepřátelské k socialismu pokusí zvrátit vývoj jakékoli socialistické země směrem k obnovení kapitalistického uspořádání...už to není problémem jen lidí v dané zemi, ale je to obecný problém...pro všechny socialistické státy.*“⁴⁷ Sovětský svaz a Varšavská smlouva tak byly schopny vojensky zasáhnout de facto kdekoli ve světě. Po rozpadu Varšavské smlouvy tuto schopnost Rusko ztratilo, a jediný kdo zůstal schopen celosvětového angažmá, byly Spojené státy americké a Severoatlantická aliance.

Charles Krauthammer si tohoto zvláštního uspořádání mezinárodních vztahů všiml a v článcích „The unipolar moment“ a „The unipolar moment revisited“ zdůraznil, že Spojené státy americké se na určitou dobu staly jedinou světovou velmocí prvního řádu. „*Americká převaha je založena na faktu, že se jedná o jediný stát, který disponuje takovými vojenskými, politickými, ekonomickými a diplomatickými prostředky, že je schopen hrát roli rozhodujícího aktéra v jakémkoli, kdekoli na světě, kde se rozhodne se angažovat.*“⁴⁸ Charles Krauthammer zdůraznil také nejen materiální, ale i morální převahu Spojených států amerických nad ostatními státy.⁴⁹ Byly to tedy především Spojené státy americké, které byly schopny naplňovat rezoluce OSN, skrze vojenská řešení a byly to Spojené státy americké, které byly schopny vytvářet samostatnou velmocenskou politiku či zvládat bezpečnostní hrozby pomocí vojenského řešení kdekoli ve světě.

2.2.3 Proměna bezpečnostních priorit

Změnil se i charakter realizace bezpečnostní politiky. Bezpečnost států již nezajišťoval jen jaderný arzenál, ale posilovala se role dalších aspektů bezpečnosti. Jan Eichler k tomu

⁴⁷ SCHWEBEL, Stephen M. Close The Brezhnev Doctrine Repealed and Peaceful Co-Existence Enacted. American Journal of International Law. 1972, roč. 66, č. 5, s. 817. Dostupný/é také z: www.jstor.org/

⁴⁸ KRAUTHAMMER, Charles. The Unipolar Moment. Foreign Affairs. 1990/1991, roč. 70, č. 1 s. 23-33. Dostupný/é také z: www.jstor.org/stable/20044692

⁴⁹ KRAUTHAMMER, Charles. The unipolar moment revisited. The national interest. Winter 2002/2003, 70, s. 5-17. Dostupný/é také z: www.jstor.org/

píše: „*Důraz už neleží jen na vojenství, v potaz jsou brány stále více také politické, ekonomické, sociální, ekologické a kulturní aspekty bezpečnosti i dodržování lidských a občanských práv.*“⁵⁰ Barry Buzan, Ole Waever a Jaap de Wilde v knize „Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu“ problematizují představu bezpečnosti realizované jen skrze vojenský sektor a na rozdíl od autorů jako je např. Stephen M. Walt⁵¹ zdůrazňují, že v moderní době se nelze spoléhat jen na vojenské faktory, ale je třeba zahrnout také politické, ekonomické, společenské a environmentální faktory.⁵² Tyto faktory také hrají roli při vzniku a řešení vojenských konfliktů.

V této bakalářské práci se tedy zaměřím na konflikty, které realizovala velmoc Spojené státy americké, ovšem v prostředí, které je charakteristické prolínáním jednotlivých sektorů a během plánování a realizování vojenského konfliktu se nelze zaměřovat jen na vojenské otázky, tak jak to bylo možné v době Napoleona Bonaparta a Carla von Clausewitze. Aplikace tezí z díla „O válce“ pochopitelně vyžaduje omezit se jen na vojenský sektor, ale ostatní sektory jej budou ovlivňovat.

2.3 Povaha moderní války

Studená válka fungovala na velmocenské logice, která dominovala mezinárodním vztahům po celé období novověku. Případný vojenský střet se dal dobře odvodit z vojenských plánů obou velmocí. Americký plán SIOP 62, který byl součástí americké vojenské doktríny ještě v roce 1962 předpokládal: „*Americký předstihující jaderný úder všemi silami, to znamená více než 3200 jaderných náloží na 1060 cílů na území SSSR, Číny a jejich spojeneckých zemí v Asii a Evropě*“⁵³ Plný sovětský úder na USA by způsobil ztráty zhruba 30 – 150 miliónů obyvatel, podle úspěšnosti protivzdušné jaderné obrany a ztrátu průmyslu v rozsahu 30 – 70%.⁵⁴ Zástupné války, které se vedly během studené války,

⁵⁰ EICHLER, Jan. Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, s. 104

⁵¹ WALT, Stephen M. The Renaissance of Security Studies. *International Studies Quarterly*. 1991, roč. 35, č. 2, s. 211-239. Dostupné z: Dostupný/é také z: www.jstor.org

⁵² BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Jaap de WILDE. *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005, s. 16-17.

⁵³ FUČÍK, Josef. *Stín jaderné války nad Evropou : Ke strategii vojenských bloků, operačním plánům a úloze Československé lidové armády na střeoevropském válčišti v letech 1945 - 1968*. Praha : Mladá fronta, 2010. Jaderné zbraně ve strategickém plánování USA, s. 30.

⁵⁴ *Ibidem*, s. 51

byly sice vedeny konvenčními způsoby, ale s perzistentní variantou přechodu na jadernou válku.

V konfliktech po konci studené války proti sobě již nestojí velmoci s jaderným arzenálem nebo jím disponuje jen jedna strana konfliktu. Konflikty nehrozí přerůst v globální válku. Nestojí proti sobě velmoci prvního řádu. Kromě stovek lokálních konfliktů a válek se objevovaly i války, kde na jedné straně stála vojenská velmoc, především USA. Tyto konflikty pak určovaly podobu moderního konfliktu, protože díky použité technice a výzbroji představovaly nejmodernější typ války.

2.3.1 Nová revoluce ve vojenství

Termín „Nová revoluce ve vojenství (*New Revolution in Military Affairs – NRMA*)“ je charakteristický pro konflikty po studené válce, vedené světovou velmocí na jedné straně. Tento fenomén definoval Geoffrey Parker, který se vrátil k Robertsovu pojmu „vojenská revoluce“, která proběhla mezi lety 1560 – 1660 tím, že se začal používat ve velkém střelný prach, a aplikoval jej na druhou polovinu dvacátého století. Tvrdí, že proměna, kterou prošla válka v období po druhé světové a především po studené válce, je natolik významná, že je srovnatelná s „Revolucí ve vojenství“ z 16. a 17. Století.⁵⁵ NRMA bývá někdy označována jen jako „Revoluce ve vojenství (*Revolution in Military Affairs – RMA*)“.

Základní složky NRMA jsou technologická inovace a snaha o dosažení informační nadvlády. Charles Townshend ve své knize: „Historie moderní války“ charakterizuje NRMA takto: „Kromě narůstání počtu přesně naváděné munice (PGM = *precision guided munition*) jsou srdcem RMA vysoce účinné systémy velení, spojení, řízení, zpravodajství (tj. senzory všeho druhu od klasických pozemních radarů až k infračerveným) a počítače, které slouží k získávání, uchovávání, zpracování a zobrazení ohromného množství dat. Některé z těchto systémů jsou umístěny na zemi, jiné na moři, další ve vzduchu.“⁵⁶ Moderní válka je tedy vedená za použití vyspělé vojenské techniky a informačních systémů, které přináší nové charakteristické rysy konfliktu. Pochopitelně se objevovaly a stále objevují méně moderní konflikty, které si zachovávají rysy starších válek. Charles Townshend takto popisuje např. válku mezi Irákem a Íránem v kontrastu k válkám, které vedou světové velmoci: „V jiných

⁵⁵ GEOFFREY, Parker. The "Military Revolution," 1955-2005: From Belfast to Barcelona and the Hague The *Journal of Military History* 2005, roč. 69, č. 1, s.205-209

⁵⁶ TOWNSHEND, Charles. Historie moderní války. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 364

*konfliktech, jako byla například iránsko-irácká válka, válčící strany byly tak pozadu za moderní technikou, že konflikt v mnoha ohledech připomínal nikoliv druhou, ale první světovou válku.*⁵⁷ U těchto konfliktů o NRMA hovořit nemůžeme.

Jan Eichler popisuje pět pilířů, na kterých stojí NRMA:

- 1) Přesné letecké údery – války se budou rozhodovat ve vzduchu, klesá význam velkých jednotek pozemního vojska;*
- 2) převaha v oblasti informací (...) hovoří se o informační válce (...) největší vojenskou sílu mají ty státy, které dokážou vést válku na základě využití nejmodernější a nejvýkonnější informatiky (...);*
- 3) technologická převaha (...);*
- 4) velká přesnost úderů na velkou vzdálenost a to zejména při útocích ze vzduchu s cílem co nejvíce omezit jejich vedlejší účinky;*
- 5) po úderech ze vzduchu následují soustředěné ofenzivy, které jsou schopny rychle prolomit obranné linie.*⁵⁸

Tyto principy se projevují ve všech konfliktech, na kterých zkoumám Clausewitzovy postuláty. V této bakalářské práci se nevěnuji terorismu, protože se podobným jevům nevěnoval ani Clausewitz a nebylo by tak možné srovnání. Terorismus je pochopitelně nevyhnutelná součást vojenských konfliktů a je přirozeným důsledkem asymetričnosti moderních válek. Války, na kterých empiricky testuji Clausewitzovu teorii, vždy obsahují konvenční část, která je tvořena vojenskou akcí s nasazením vyspělé vojenské techniky a s využitím NRMA.

2.4 Charakteristika vybraných konfliktů

V této kapitole rozeberu základní a určující charakteristiky vybraných tří konfliktů, na nichž budu zkoumat Clausewitzovy teze. Pokusím se vystihnout principy, v nichž se od sebe

⁵⁷ Ibidem, s. 369

⁵⁸ EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, s. 105-106

jednotlivé konflikty odlišují. Nevěnuji se politickému a historickému pozadí jednotlivých konfliktů a při jejich popisu se zabývám jen jejich konvenční vojenskou fází. Nebudu se zabývat fázemi povstání (insurgency)⁵⁹ a bojů proti nim.

2.4.1 Válka v Zálivu

Ve válce v Zálivu se střetly síly Iráku a spojeneckých vojsk, které tvořila koalice států s mandátem OSN pod velením Spojených států amerických. Konflikt byl reakcí na obsazení Kuvajtu Irákem. Válka byla ze strany USA a jejich spojenců vedena s cílem, který stanovila Rada bezpečnosti OSN v rezoluci č. 678. Touto rezolucí oprávnila členy OSN užít všech prostředků k naplnění rezoluce č. 660, která požadovala okamžité a bezpodmínečné stažení iráckých vojsk z Kuvajtu.⁶⁰ Vojenská operace OSN získala širokou podporu mezinárodního společenství. Na straně vojsk naplňujících rezoluci OSN stálo 30 států. Vojensky se na ní podílely především USA, které vyslaly 4 armádní sbory, 800 bitevních letounů a 6 letadlových lodí, Velká Británie vyslala obrněnou divizi a pluk speciálních sil, Francie vyslala lehkou obrněnou divizi a další jednotky vyslaly Československo, Sýrie, Egypt, Bangladéš, Maroko, Nigérie, Pákistán a Senegal. Mnoho dalších států vyslalo nebojové jednotky. Dohromady tedy disponovaly jednotky OSN silou 110 000 vojáků, 1200 tanky, 150 helikoptéry a 350 bojovými letouny. K tomu se přidala armáda Spojených států amerických, která čítala 400 000 vojáků, 2200 tanků, 500 vrtulníků a 1500 bojových letounů.⁶¹ „Vojstva USA byla rozdělena do šesti bojových skupin, letadlových lodí, dvou námořních pěchotních divizí a sedmi divizí pozemního vojska.“⁶² Proti nim stála irácká armáda čítající 540 000 mužů⁶³ rozdělených do 42 divizí, disponující 1200 tanky a 150 helikoptéry.⁶⁴

⁵⁹ V literatuře věnující se vojenské teorii se objevuje termín „Insurgency“, který slovník <http://www.wordreference.com/encz/insurgency> překládá jako povstání. Fáze povstání a boje proti povstání jsou součástí operace Trvalá svoboda v Afghánistánu a Irácká svoboda v druhé válce v Iráku.

⁶⁰ Texty obou rezolucí v plném znění v anglickém jazyce k dispozici k datu 19.4.2012 online zde: <http://www.un.org/Docs/scres/1990/scres90.htm>

⁶¹ EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, s. 144-145

⁶² Ibidem

⁶³ Údaje o počtu vojáků, kterými disponovala irácká armáda, se rozcházejí. Jan Eichler v knize „Mezinárodní bezpečnost v době globalizace“ píše 550 000 vojáků, zatímco Aleš Poledne se v knize: „Největší moderní války“ zmiňuje o 540 000 mužích. Pro potřeby této práce nehraje rozdíl 10 000 mužů roli a přiklonil jsem se k verzi Aleše Poledne, protože používám i jeho údaje o počtu padlých.

Samotnému konfliktu předcházela operace Pouštní štít, která započala 7. srpna 1990, kdy došlo k přesunům vojsk a vojenského materiálu do Saúdské Arábie. Tato logistická akce sloužila jako příprava na realizaci operace Pouštní bouře.⁶⁵ Poté, co Saddám Husajn po předloženém ultimátu nesplnil podmínky OSN, byla zahájena přímá vojenská operace s názvem Pouštní bouře.

Vojenská akce proti Iráku měla 4 fáze: „*První byla letecká kampaň zaměřená na irácké centrální velení a řídicí systém; druhá byla letecká kampaň zaměřující iráckou obranu v Kuvajtu; třetí byla letecká kampaň směřující proti velitelstvím a řídicím systémům, zásobovacím liniím a velkým formacím v Kuvajtu; čtvrtá byla pozemní ofenzíva.*“⁶⁶ Pozemní operaci tedy předcházely tři operace letecké, které měly zbavit Irák obrany a umožnit hladký průběh pozemní akce. Leteckou akci zvolily Spojené státy americké a jejich spojenci také kvůli značné technologické převaze nad Irákem. Letecká ofenzíva byla nejmohutnější od konce druhé světové války. Letadla vzlétaly z pozic v Saúdské Arábii a Bahrajnu i z letadlových lodí v Perském zálivu. Ofenzíva zcela vyřadila z provozu irácké letectvo a protivzdušnou obranu. „*Spojenci zvolili taktiku, kdy chtěli rozvrátit irácké vojenské i ekonomické systémy ze vzduchu, a pozemními jednotkami zaútočit, až bude jasné, že Irák je schopen jen minimálního odporu.*“⁶⁷ Spojencům se podařilo zničit i zásoby zbraní hromadného ničení a laboratoře, kde byly vyráběny.

Po více než měsíc trvajících leteckých úderech přišel na řadu pozemní útok. Spojenci zvolili nečekaný směr útoku, který nezahájili útokem na kuvajtské pobřeží, jak předpokládal Irák, ale invazí ze Saúdské Arábie, čímž obešli pobřežní opevnění. Pozemní jednotky narazily jen na minimální odpor a postupovaly velmi rychle. Irácká armáda byla téměř celá neutralizována do 48 hodin. Operace trvala méně než 100 hodin. Poté irácká vláda přijala všechny podmínky rezoluce OSN a ukončila boje. „*Podle oficiálních údajů si válka v Perském zálivu vyžádala životy 146 koaličních vojáků, bylo sestřeleno 52 letadel a potopena*

⁶⁴ POLEDNE, Aleš V. Největší moderní války: (od Koreje po Irák). Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2004, s 85-86 a

EICHLER, Jan. Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, s. 144-145

⁶⁵ YETIV, Steve A. The Outcomes of Operations Desert Shield and Desert Storm: Some Antecedent Causes. Political Science Quarterly. 1992, roč. 107, č. 2, s. 195-212.

⁶⁶ KERTON-JOHNSON, Nicholas. *Justifying America's wars: the conduct and practice of US military intervention*. New York: Routledge, 2011. Contemporary security studies, s. 33

⁶⁷ POLEDNE, Aleš V. Největší moderní války: (od Koreje po Irák). Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2004, s. 88

jedna loď. Iráčané ztratili 100 000 vojáků, 58 000 jich bylo zajato, přišli o 3000 tanků a obrněných vozidel. ⁶⁸

Válka v Zálivu byla ukázkou použití konceptu NRMA. Technologická a informační převaha a nasazení nejmodernější techniky umožnilo Spojeným státům americkým a jejich spojencům ochromit velkou část irácké armády ze vzduchu. Pozemní operace poté proběhla velmi hladce a s minimálními ztrátami. Konflikt neskončil svržením režimu. Skončil pouze vnucením podmínek rezoluce OSN poraženému Iráku. Obě strany nasadily početně silné armády pozemního vojska a došlo k několika otevřeným střetům.

2.4.2 Válka v Afghánistánu

Válka v Afghánistánu vypukla po událostech 11. září 2001. *„Dne 11. září 2001 uneslo devatenáct teroristů, z nichž většina byli saúdští Arabové, čtyři letadla ve Spojených státech. Jednali na rozkaz Usámy Bin Ládina, který v té době stále využíval pohostinnosti afghánského tálibánského režimu. Dvě z oněch letadel zničila Světové obchodní centrum v New Yorku, další zasáhlo Pentagon ve Washingtonu, zatímco poslední z nich se zřítilo do polí v Pensylvánii, než stačilo doletět k Bílému domu. Bylo zabito asi 3000 lidí.* ⁶⁹ Administrativa George W. Bushe se rozhodla zakročit proti terorismu vojensky a zlikvidovat režim hnutí Tálibánu, které poskytovalo přístřeší a duchovní podporu teroristické organizaci Al-Kaida, která zorganizovala teroristický útok 11. září. Cílem USA v této válce tedy bylo svrhnout režim vůdce Tálibánu Muhammada Umara. ⁷⁰ Tálibán disponoval silou zhruba 40 – 45 tisíc vojáků, včetně dobrovolníků ze zahraničí. Spojené státy americké, ani jejich spojenci nevyslali silné pozemní vojsko, pouze speciální jednotky.

Vojenská operace dostala název Trvalá svoboda. Spojeným státům americkým se podařilo získat si širokou podporu pro válku s terorismem. Operace Trvalá svoboda v Afghánistánu se zúčastnilo 51 států. ⁷¹ Americká administrativa i Pentagon si uvědomovaly obtížnost pronikání do Afghánistánu kvůli jeho náročnému a nedostupnému terénu i

⁶⁸ Ibidem, s. 90-91

⁶⁹ VOGELSANG, Willem. Dějiny Afghánistánu. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 308

⁷⁰ BUSH, George W. *Okamžiky rozhodnutí*. První vydání. Praha: Fortuna Libri, 2011. Ve válečném stavu, s. 152-182

⁷¹ GERLEMAN, Jennifer E. STEVENS a Steven A. HILDRETH. CONGRESSIONAL RESEARCH SERVICE. Operation Enduring Freedom: Foreign Pledges of Military & Intelligence Support. 2001. Dostupné z: <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/crs/RL31152.pdf>

nepřehledné sociální struktury společnosti rozdělené kmenovými, klanovými a náboženskými vazbami i násilnou historií země. Proto se rozhodla využít místní odpůrce režimu a založit válku na jejich ozbrojené akci, podpořené leteckými údery a akcemi speciálních jednotek. V Afghánistánu tak byla podpořena Severní aliance, která povstala proti tálibánskému režimu.

Dne 7. října 2001 zahájila americká a britská vojska vojenskou akci proti Afghánistánu. „*Patnáct pozemních bombardérů a dvacet pět stíhacích bombardérů přeletělo Hindúkuš, zatímco padesát raket typu Tomahawk bylo vystřeleno z amerických lodí a britských ponorek v Arabském moři. Zaměřovány byly areály Tálibánu, velitelská centra a letecké základny. V prvních hodinách byly malé afghánské letecké síly zničeny na zemi, stejně jako zásoby SA-2 a SA-3 protiletadlových raket.*“⁷² Bombardování poté pokračovalo americkým letectvem, především moderními bombardéry typu B1 a B2. Letadla typu B2 přelétla oceán, aby dosáhla svého cíle, jelikož startovala ze základen v Missouri. Letadla F-14 a F-18 startovala z letadlových lodí Enterprise a Carl Vinson.⁷³

Po měsíci bombardování a akcích speciálních jednotek se podařil Severní alianci průlom a obsadila město Mazar-i-Shariff a později i Taliquan a Herát. Po těchto úspěších Severní aliance vyzval Mulla Ummar vojáky Tálibánu ke stažení do hor, protože obrana měst by stála příliš mnoho životů. 13. listopadu vstoupila vojska Severní aliance do města Kábul. Tálibánem bylo opuštěno i město Džalálábád. Později bylo za pomoci speciálních jednotek americké a britské armády dobyto horské stanoviště Tora – Bora. 7. prosince opustil Tálibán svoje hlavní město Kandahár. Vůdci Tálibánu se ukryli v Pákistánu a hnutí pokračovalo v boji v horách.⁷⁴ Boj trvá dodnes.⁷⁵

Do války v Afghánistánu nasadily Spojené státy americké stealth bombardéry typu B1 a B2 a značně se zvýšil podíl laserem naváděné munice. Cíl války byl jiný než v případě války v Perském zálivu. Cílem nebylo obsadit území (resp. vyhnat nepřítele z oblasti), ale svrhnout režim, což znamená de facto dobýt celou zemi a zlikvidovat všechna ohniska odporu. Právě neutralizace ohnisek odporu se USA a jejich spojencům nepodařila. Základním

⁷² TANNER, Stephen. *Afghanistan: a military history from Alexander the Great to the war against the Taliban*. Updated version. Philadelphia: Da Capo, 2009, s. 295

⁷³ Ibidem, s. 296

⁷⁴ Ibidem, s. 297-302

⁷⁵ Duben 2012

rozdílem oproti válce v Perském zálivu a druhé válce v Iráku je využití vojáků Severní aliance, kteří jsou obeznámeni s geografickou, logistickou i sociální situací.

2.4.2 Válka v Iráku

Třetí konflikt, kterému se zde budu věnovat, se odehrává opět mezi silami Iráku, vedeného stále Saddámem Husajnem, a Spojenými státy americkými a Velkou Británií. Příčinou této války bylo podezření, že režim Saddáma Husajna vlastní zbraně hromadného ničení, čímž se stává ohrožením pro světovou bezpečnost.⁷⁶ USA tentokrát nebyly podporovány širokou koalicí států. Válku podporoval Tony Blair z Velké Británie a někteří další evropští vůdci jako José Maria Aznar ze Španělska a Anders Fogh Rasmussen z Dánska a také státy ze střední a východní Evropy jako Česká republika, Polsko a další. Kdo se naopak postavil proti, byl Gerhard Schröder z Německa a Jacques Chirac z Francie.⁷⁷ Vojenskou akci zaštiťovaly především Spojené státy americké, Velká Británie a Austrálie. Kromě silného letectva vyslaly USA do země pozemní vojsko, které obsahovalo V. vojenský sbor a 1. expediční sbor námořní pěchoty. Války se zúčastnila i 1. britská obrněná divize. Irák proti tomu postavil armádu, která byla značně menšího rozsahu, než jakou Saddám Husajn disponoval ve válce v Zálivu. Armáda Iráku se skládala ze tří složek. Nejsilnější složkou byla tzv. Republikánská garda, která čítala 60 000 mužů a disponovala dobrou výzbrojí a výcvikem. Druhá byla pravidelná armáda, která byla rozčleněna do pouhých 17 divizí (oproti 42 divizím, kterými disponovala irácká armáda ve válce v Zálivu) a její výzbroj a výcvik nebyly příliš kvalitní. Poslední složkou byli tzv. fedajíni, kteří přišli do Iráku z jiných zemí bojovat za islám. Jejich výzbroj a výcvik nebyly na dobrém stupni, ale zase disponovali velice dobrou morálkou.⁷⁸

Cílem války bylo ze strany USA stejně jako ve válce v Afghánistánu svrhnout režim Saddáma Husajna a zabránit mu v použití případných zbraní hromadného ničení. Dalším cílem bylo nalézt tato úložiště zbraní a zlikvidovat je.

Opět bylo využito lokálních bojovníků proti režimu, kterými byli v tomto případě kurdské jednotky – tzv. Pešmergové z autonomní oblasti Iráku na hranicích s Tureckem. USA odmítli použít masivní letecké bombardování země, jako při válce v Perském zálivu.

⁷⁶ BUSH, George W. Okamžiky rozhodnutí. První vydání. Praha: Fortuna Libri, 2011. Irák, s. 223-224

⁷⁷ Ibidem, s. 232-233

⁷⁸ KEEGAN, John. Válka v Iráku. Vyd. 1. Plzeň: Ševčík, 2006, s. 108-114

Důvodem bylo mimo jiné příliš velké množství civilistů, kteří by zahynuli při leteckých náletech v obydlých oblastech. Tím se tato válka lišila od války v Perském zálivu, která se odehrávala primárně v neobydlené poušti. Američané se rozhodli pro krátkou leteckou kampaň, která bude probíhat zároveň s útokem pozemních sil. Letecká kampaň se neskládala z kobercového bombardování, jako tomu bylo ve válce v Zálivu, ale z přesně mířených leteckých útoků na vojenské cíle.⁷⁹

Pozemní operace začala 20. března 2003 a byla vedena z Kuvajtu údolím Eufratu vzhůru směrem k Bagdádu, Basře a Kutu. Útok byl veden ve třech vlnách. Po problematickém boji o Nasíriji, ve kterém zahynulo mnoho vojáků na obou stranách, pokračovaly jednotky USA a jejich spojenců směrem na Bagdád. Ze severu zároveň postupovala armáda Pešmergů, podporovaná speciálními jednotkami. Spojenecká vojska byla zpomalena počasím, především písečnou bouří a s tím spojenými výpadky informačních zařízení. Po dobytí měst Nadžaf a Basra, následovala krvavá bitva o Bagdád, kde především iráčtí fedajini bránili každou část města. 9. dubna bylo město obsazeno, ale v některých oblastech země se ještě bojovalo.⁸⁰ 1. května „americký prezident George W. Bush oficiálně oznámil na letadlové lodi v Perském zálivu konec velkých vojenských operací.“⁸¹

Tato válka byla charakteristická omezeným použitím letectva, částečným využitím místních ozbrojenců a nasazením pozemního vojska, které se střetlo v několika otevřených bojích s nepřítelem, především ve městech Nasírija a Bagdád. Přesto nedošlo k žádné větší bitvě za účasti velkých bojových uskupení. Válka stejně jako válka v Afghánistánu neskončila pouhým vítězstvím USA a jejich spojenců v konvenční fázi bojů, ale pokračovala povstáním a bojem proti němu. Konflikt trval 8 let, přestože konvenční fáze skončila po 42 dnech.

2.5 Rozbor díla „O válce“

2.5.1 Válka jako komplexní jev

S přihlédnutím k výše popsané NRMA a k rozborům jednotlivých konfliktů se pokusím interpretovat dílo „O válce“, které se skládá z osmi knih, z nichž poslední dvě Carl

⁷⁹ Ibidem, s. 114-121

⁸⁰ Ibidem, s. 125-165

⁸¹ POLEDNE, Aleš V. Největší moderní války: (od Koreje po Irák). Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2004, s.

von Clausewitz nestihl dokončit. Clausewitz znemožňuje pozitivistické zkoumání jeho díla a hledání jasně aplikovatelných tezí, protože byl velkým odpůrcem hledání objektivních zákonů války, což promítl do většiny svých děl, „O válce“ nevyjímaje. Clausewitz odmítá rozdělení válečné teorie na jednotlivosti vytržené z celku. V druhé kapitole třetí knihy díla „O válce“ o tom píše: „*Kdybychom chtěli pojednávat o strategii podle těchto prvků, byla by to ta nejnešťastnější myšlenka, na jakou bychom mohli připadnout, neboť tyto prvky jsou většinou v jednotlivých válečných aktech mnohonásobně a niterně spjaty jeden s druhým...*“⁸² Pokusím se tedy nalézt takové teze, které vystihují ducha Clausewitzova díla, a které na základě předporozumění a výše uvedenému rozboru NRMA a jednotlivých konfliktů, nejsou apriori neslučitelné s moderní válkou. Sám Clausewitz v předmluvě k dílu vybízí k empirickému zkoumání povahy války: „*Bylo by zajisté chybné chtít z chemického složení pšeničného zrna vyzkoumat podobu klasu, který z něho vyráží, když stačí vyjít do polí a na hotové klasy se jít podívat. (...)Proto poučky této knihy se drobnou klenbou své vnitřní nutnosti opírají buďto o zkušenost, nebo o pojem války samé jakožto o vnější bod, a nejsou tedy bez podpěr.*“⁸³ Clausewitz odmítá rozkládat válku na jednotlivé části a ty zkoumat, píše: „*...většinou je nutno na válku pohlížet jako na organický celek, od něhož nelze oddělit jednotlivé články, tedy kde každá jednotlivá činnost musí splývat a pramenit z ideje tohoto celku...*“⁸⁴ Při výběru tezí je tedy nutné hledat takové teze, které nefungují samy za sebe, ale fungují jako součást celého konceptu války, jak jej vykreslil Clausewitz.

V této práci se nezabývám teoriemi Carla von Clausewitze, které se týkají partyzánského boje, ani jejich pozdější interpretací Carlem Schmittem, protože je nepovažuji za hlavní součást Clausewitzovy knihy. Hlavní myšlenkou knihy je válka jako celek, nikoli její specifické formy. Z tohoto důvodu se také v rozboru konfliktů soustředím na jejich konvenční část, nikoli na protipovstalecký boj⁸⁵. Hlavní součástí války jsou dle Clausewitze střety armád, souboje vojevůdců a boje národů. Pochopitelně, že zkoumání relevance Clausewitzova díla by se mohlo soustředit na tyto dílčí aspekty, které by jistě našly odezvu v současném konfliktu. Jednalo by se ovšem o pouhý zlomek Clausewitzovy myšlenkové

⁸² CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Třetí kniha: O strategii vůbec. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 135. Evropa, sv. 13.

⁸³ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Předmluva. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 17. Evropa, sv. 13.

⁸⁴ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Osmá kniha: Válečný plán. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 558. Evropa, sv. 13

⁸⁵ Ve vojenské literatuře uváděn jako Counterinsurgency

soustavy a mým cílem v této bakalářské práci je zkoumání étosu díla „O válce“ jako takového v duchu samotného Clausewitze, který vybízí ke zkoumání celku a nevytrhávání jednotlivostí.

2.5.2 Faktory ovlivňující válku

V prvních částech díla se věnuje celkovému fenoménu války, jeho charakteristikám, účelům a prostředkům, které do sebe zahrnuje. Hledá spojitosti mezi obranou a útokem a vyzdvihuje velké množství faktorů, které ovlivňují boj i válku samu. Jedná se především o následující faktory:

- 1) Nebezpečí (Gefahr)
- 2) Tělesná námaha (körperlicher Anstrengung)
- 3) Nejistota (Ungewißheit)
- 4) Náhoda (Zufall)⁸⁶

Z těchto součástí války Carl von Clausewitz zdůrazňuje některé jevy, které jsou s nimi spojeny, a které utváří svébytný charakter vojenského střetnutí, a které jsou nezbytnými předměty uvažování vojenských velitelů. Z těchto pojmů se pak skládá celý předmět války a vážou se k nim některé pozitivní vlastnosti, či vztahy, které se je snaží upravit či změnit a tím ovlivnit výsledek války.

K nebezpečí a tělesné námaze ve válce se váží vlastnosti, jakou jsou odvaha, klid, zvyk atd., které jsou součástí morální stránky války. Clausewitz klade velký důraz na morální rozměr bojů. Velkou roli v morální stránce války hraje především tzv. Válečnická ctnost (kriegerische Tugend des Heeres).⁸⁷ Míra této ctnosti určuje míru schopnosti vojska čelit nebezpečí a tělesné námaze a zvládat je.

K nejistotě se váží dva významné pojmy, které zavádí Clausewitz. Jedná se o frikci (Friktion im Kriege) a mlhu války (Nebel). Mlha války upozorňuje, že většina věcí, které vojevůdce a jeho armáda ve válce podnikají je zahalena oparem nejistoty, kdy nelze

⁸⁶ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: První kniha: O povaze války. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 50-64. Evropa, sv. 13. pro Clausewitzem definované pojmy použit německý originál: Der kriegerische Genius. CLAUSEWITZ, Carl von. Vom Kriege: Erstes Buch: Über die Natur des Krieges. 1. vyd. Berlín: Kritik, 1832, dostupné také z: <http://www.Clausewitz.com/readings/VomKriege1832/Book1.htm#1>

⁸⁷ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Třetí kniha: O strategii vůbec. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 138. Evropa, sv. 13. pro Clausewitzem definované pojmy použit německý originál: Die moralischen Hauptpotenzen. CLAUSEWITZ, Carl von. Vom Kriege: Drittes Buch: Von der Strategie überhaupt. 1. vyd. Berlín: Kritik, 1832, dostupné také z: <http://www.Clausewitz.com/readings/VomKriege1832/Book1.htm#1>

rozhodnout podle známých faktů a roli hraje intuice a zkušenost. Frikce je fenomén proměnlivosti a nestability válečného konfliktu. Každý plán je v reálném boji ovlivněn natolik velkou škálou jevů, které nelze předvídat, že vždy vzniknou nečekané situace, které leží mimo válečný plán a které vojevůdce musí řešit na místě.⁸⁸

Tyto jevy jsou navíc provázané. Plán ve válce je nabouráván přítomností frikce. Vystávají situace, které musí vojevůdce a jeho vojsko řešit, ale nemají dostatek informací, protože v boji jsou zahaleni mlhou války. Právě válečnická ctnost vojska a jeho vůdců ovlivňuje, nakolik tyto nově vzniklé situace budou schopni řešit.

2.5.3 Válka jako nástroj politiky

Nejslavnější část díla „O válce“ je citát z první kapitoly: „*Vidíme tedy, že válka není pouze politický akt, nýbrž opravdový nástroj politiky, pokračování politických styků a jejich provádění jinými prostředky.*“⁸⁹ Tuto tezi rozpracovává více v osmé knize. Podle Clausewitze je válka pokračováním diplomacie a politiky, která „*má vlastní gramatiku, ale ne vlastní logiku.*“⁹⁰ Válka tedy není odlišná od politiky svými cíly, jen jejími projevy. Tak jako písmo vyjadřuje myšlenky a jednotlivé druhy písma se liší svými psanými znaky, tak válka a politika vyjadřují stejné cíle, ale liší se způsobem, jakým k nim dospívají. Politika předchází válce; vždy jsou nejdřív politické a diplomatické kroky, které jsou následovány válkou. Válka nevzniká sama od sebe bez příčiny. Příčina války je vždy politická. Clausewitz nachází jedinou výjimku z této pravdy: „*Politické hledisko by válkou úplně vymizelo snad jen tehdy, kdyby války byly vždycky jen boj z pouhého nepřátelství na život a na smrt...*“⁹¹ Aplikaci této teze vidí v tom, že válečné kroky nejvyššího stupně nařizovala vždy vláda, nikoli vojenské velení. Clausewitz tuto tezi shrnuje v osmé knize díla „O válce“: „*Válka je nástroj politiky; musí mít nutně její povahu, musí nutně měřit její mírou; vedení války ve svých hlavních rysech*

⁸⁸ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: První kniha: O povaze války. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 50-64. Evropa, sv. 13. pro Clausewitzem definované pojmy použit německý originál: Der kriegerische Genius. CLAUSEWITZ, Carl von. Vom Kriege: Erstes Buch: Über die Natur des Krieges. 1. vyd. Berlín: Kritik, 1832, dostupné také z: <http://www.Clausewitz.com/readings/VomKriege1832/Book1.htm#1>

⁸⁹ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: První kniha: O povaze války. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 36. Evropa, sv. 13

⁹⁰ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Osmá kniha: Válečný plán. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 556. Evropa, sv. 13

⁹¹ Ibidem, s. 557

je tedy sama politika, která vyměnila pero za meč, ale proto ještě nepřestala myslet podle svých vlastních zákonů.“⁹²

2.5.4 Válečné aktivity

Dále se Clausewitz věnuje rozboru strategie a taktiky. V oblasti strategie seznamuje čtenáře s důležitostmi rozmístění sil v prostoru a čase a jejich využívání pro účel války. Existují dvě formy válečné aktivity:

- 1) Útok (Angriff)
- 2) Obrana (Verteidigung)

Obranu považuje za silnější formu než je útok. Obrana vždy zahajuje válku. Útočník vstupuje vojensky do země s nějakým politickým cílem a je to obránce, kdo útočnickův záměr odmítne a vojensky se mu postaví, čímž zahájí válku. V páté kapitole šesté knihy Clausewitz zdůrazňuje, že obrana není možná bez protiútoku. Účelem boje je likvidace protivníkovy bojové síly, a navíc platí Clausewitzovo pravidlo o manicheistické polaritě zájmů obou stran války. Ve vzájemné kombinaci těchto principů vyniká Clausewitzova teze, že po úspěšné obraně musí začít protiútok, aby byl naplněn účel boje.⁹³ Protiútokem dojde k likvidaci nepřátelské bojové síly a jeho ochoty bojovat. Dokonce, i pokud je cílem války v případě obránce zachování statu quo, tak to neznamená, že obránce rezignuje na protiútok. Podle Carla von Clausewitze je často úspěch obrany založen na váhání protivníka, který je svázán obavami a přeceňováním soupeřovy obrany.

2.5.5 Vojevůdce, těžiště války a účel bitvy

Clausewitz se v díle „O válce“ hodně zabývá kvalitami vojevůdce, který oplývá správnými vlastnostmi a především tzv. vojenským géniem (kriegerische Genius). Vojenský génius, kterého Clausewitz spatřoval především v osobě jeho protivníka Napoleona Bonaparta, se podle něj projevoval schopností přijmout rozhodnutí s vědomím všech rizik, která se k němu váží a přesto nezůstat pasívní. Vojenský génius je uvážlivý a snaží se dohlédnout všech konců, ale zároveň jej to nespojuje a ví, kdy je třeba riskovat. Musí mít intuici, která jej vede, když je zahalen mlhou války a nedostává se mu informací, či informace, které dostává, jsou protichůdné. Vojevůdce obdařený vojenským géniem dokáže

⁹² Ibidem, s. 560

⁹³ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Šestá kniha: Obrana. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s.324-325. Evropa, sv. 13

minimalizovat působení frikce pochopením komplexnosti války a čelit jí díky svým zkušenostem a praktickou moudrostí.⁹⁴

S válečným géníem a Clausewitzovými principy obrany a útoku souvisí posouzení a nalezení silných a slabých stránek nepřítele. Clausewitz definuje tzv. těžiště (Schwerpunkt, centrum gravitatis)⁹⁵ jako bod, který je klíčovou součástí soupeřovy schopnosti vést a vyhrát válku. Metaforou tohoto pojmu by mohla být figurka krále v šachu. Jeho vyřazením se stávají ostatní figury zbytečné. Všechny ostatní tahy, které vedou k vyřazení jiných soupeřových figur, jsou jen přípravou na rozhodující tah, kterým je vyřazeno těžiště. Těžištěm může být vojenský útvar, území, město, pevnost či dokonce osoba vojevůdce. Člověk obdařený vojenským géníem poté musí být schopen nalézt soupeřovo těžiště a způsob, jak jej neutralizovat.

Podle Carla von Clausewitze vede k výsledku války hlavní bitva (Hauptschlacht)⁹⁶, která bývá rozhodující pro obě strany. Vojevůdce, který se chystá k bitvě, musí mít na paměti především účel celé bitvy; strategický záměr. Clausewitz ve své výuce, kterou probral s pruským korunním princem Fridrichem Vilémem, píše, že je ve válce i bitvě nutné: „*Sledovat veliký rozhodující účel energicky a vytrvale*“⁹⁷ Vojevůdce nadaný válečným géníem a vojsko oplývající válečnou ctností si dle Clausewitze musí uvědomit, že „*Pro velké účely musíme mít ve válce velkou odvahu. Pravá opatrnost spočívá v tom, abychom, riskujeme-li něco ve válce, neopomenuli z lenosti, těžkopádnosti a lehkomyšlnosti vyhledat a použít takové prostředky, které by nás neoslabilly v dosažení našeho účelu. Taková je opatrnost císaře*

⁹⁴ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: První kniha: O povaze války. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 50-64. Evropa, sv. 13. pro Clausewitzem definované pojmy použit německý originál: Der kriegerische Genius. CLAUSEWITZ, Carl von. Vom Kriege: Erstes Buch: Über die Natur des Krieges . 1. vyd. Berlín:Kritik, 1832, dostupné také z: <http://www.Clausewitz.com/readings/VomKriege1832/Book1.htm#1>

⁹⁵ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Šestá kniha: Obrana. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s.436-438 . Evropa, sv. 13 pro Clausewitzem definované pojmy použit německý originál: Verteidigung eines Kriegstheaters. CLAUSEWITZ, Carl von. Vom Kriege: Sechstes Buch: Verteidigung. 1. vyd. Berlín:Kritik, 1832, dostupné také z: <http://www.Clausewitz.com/readings/VomKriege1832/Book1.htm#1>

⁹⁶ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce:Čtvrtá kniha:Boj. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 199. Evropa, sv. 13. pro Clausewitzem definované pojmy použit německý originál: Der Hauptschlag. CLAUSEWITZ, Carl von. Vom Kriege: Viertes Buch: Das Gefecht. 1. vyd. Berlín:Kritik, 1832, dostupné také z: <http://www.Clausewitz.com/readings/VomKriege1832/Book4.htm#3>

⁹⁷ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Nejdůležitější zásady vedení války na doplnění výuky, kterou jsem udělil jeho královské výsosti korunnímu princí.. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 599. Evropa, sv. 13.

Napoleona, který velké účely ještě nikdy nesledoval z opatrnosti bázlivě a polovičatě.“⁹⁸
Sledování účelu souvisí s hierarchií účelů, kterou jsem načrtl výše, a která se jako červená nit line celou tvorbou Carla von Clausewitze.

2.5.6 Ráz války

Poslední důležitou tezí, kterou považuji za nezbytnou pro vykreslení celkového obrazu Clausewitzova díla je rozlišení absolutní (absoluter Krieg) a limitované války (begrenzter Krieg). Podle Clausewitze „*Čím jsou pohnutky války mohutnější a silnější, čím více zahrnují celou existenci národů, čím mocnější je napětí předcházející válku, tím víc se válka přiblíží své abstraktní podobě, tím více půjde o to, aby byl nepřítel poražen, tím více splývá válečný cíl s politickým účelem, tím více vystupuje vojenský a tím více ustupuje politický ráz války.*“⁹⁹
Pokud je ohrožena sama existence národa či státu, tak stát je ochoten vložit do války více prostředků a úsilí. Morálka stoupá, protože i vojsko cítí, že musí dát vše co má, jinak bude zničeno vše. Clausewitz, jak jsem již popsal výše, popisuje válku jako střet armád, které stupňují své úsilí do krajnosti. Pokud jedna strana vystupňuje své úsilí, pak logicky i druhá strana musí adekvátně své úsilí vystupňovat, jinak by prohrála. Tato akce druhé strany vynuluje efekt, který mělo vystupňování úsilí pro první stranu a ta, aby dosáhla zamýšleného efektu, musí ještě více vystupňovat své úsilí a druhá strana adekvátně reaguje. Tímto dochází k řetězu stupňování, který vede až do krajnosti.

Limitovaná válka je vedená jistým politickým zájmem, který není na hranici přežití, a proto státy nevynakládají takové síly k jeho dosažení. Možný zisk či ztráta nejsou natolik vysoké, aby se vyplatilo do krajnosti vystupňované úsilí. Obvykle se jedná o války, které jsou motivovány snahou získat určité území.¹⁰⁰

2.5.7 Vybrané teze

V předchozím oddíle jsem se nevěnoval Clausewitzovým postulátům v oblasti taktiky, ačkoli i zde přinesl mnoho myšlenek, které byly důležitou součástí tehdejší války. Taktika

⁹⁸ Ibidem

⁹⁹ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: První kniha: O povaze války. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 37. Evropa, sv. 13. pro Clausewitzem definované pojmy použit německý originál: Was ist der Krieg?. CLAUSEWITZ, Carl von. Vom Kriege: Erstes Buch: Über die Natur des Krieges . 1. vyd. Berlín: Kritik, 1832, dostupné také z: <http://www.Clausewitz.com/readings/VomKriege1832/Book1.htm#1>

¹⁰⁰ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, Evropa, sv. 13

ovšem s příchodem modernější techniky, změně způsobu boje a NRMA prošla dramatickou změnou. V oblasti taktiky vojenská teorie zestárne mnohem rychleji než v oblasti strategie či dokonce filosofie. Clausewitzova taktika spočívala na armádách složených z jezdeckva, pěchoty a dělostřelectva, které v různých formacích manévrovaly po bitevním poli. Hledat po více než 180 letech od Clausewitzovy smrti, které drobnosti z jeho taktických rad přežily do současnosti, by nijak neovlivnilo míru jeho relevance pro moderní válku. V následující kapitole provedu aplikaci následujících tezí:

- 1) Vztah války a politiky – platí stále vztah války a politiky jak jej Clausewitz definoval? Je moderní válka stále pokračováním politiky jinými prostředky?
- 2) Válečnická ctnost a morálka – budu zkoumat, zdali výsledek války a schopnost překonávat nebezpečí a tělesnou námahu stále ovlivňuje míra výcviku, znalostí a zkušeností a odhodlání jednotlivých armád a jejich velitelů bojovat či zemřít.
- 3) Frikce – nakolik ovlivňují moderní válku nepředvídatelné události. Zdali se stále objevují nezamýšlené jevy, které zásadním způsobem mění podmínky války. Jaká opatření přijímají jednotlivé strany ke zmenšení frikce?
- 4) Mlha války – budu zkoumat, zdali se stále ještě v moderním konfliktu objevuje mlha války a pokud ano, jaký má vliv na její výsledek, pokud nějaký.
- 5) Vztah obrany a útoku – zdali stále platí vztah obrany a útoku, jak jej definoval Clausewitz. Je obrana skutečně v moderní válce silnější formou útoku? Má smysl obrana bez následného protiútoku?
- 6) Silný účel války – je moderní konflikt veden se zřetelem na silný účel, který rezonuje v průběhu celé války? Mají vojevůdci při vedení válek stále na zřeteli hierarchii účelů, jak ji definoval Clausewitz?
- 7) Těžiště války – existuje v moderní válce těžiště bojujících stran, jehož eliminací dojde k vítězství ve válce? Lze v moderním konfliktu tato těžiště vysledovat?
- 8) Absolutní a limitovaná válka – lze stále v moderní válce rozlišovat absolutní a limitovanou válku?

3. Clausewitzova teorie a empirie moderní války

Výše uvedené postuláty, vybrané s ohledem na zachování celistvosti Clausewitzových myšlenek, lze aplikovat na moderní válku pozorováním a studiem průběhu jednotlivých konfliktů. Jednotlivé postuláty budu aplikovat vždy na všechny tři zvolené konflikty – válku v Zálivu, válku v Afghánistánu a válku v Iráku. Na základě výsledků této aplikace vyvodím tezi o relevanci Clausewitzova díla „O válce“ pro moderní válku.

3.1 Aplikace Clausewitzových postulátů na vybrané konflikty po studené válce

3.1.1 Vztah války a politiky

Clausewitz pohlíží na válku, jako na volné pokračování politiky. Politika je vedena diplomaticky a ve chvíli, kdy diplomacie neslouží k naplnění politického účelu, tak nastoupí boj. Pro posouzení této teze je třeba nahlédnout na způsob, jakým zkoumané tři konflikty vznikly. Zda-li vznikly jako politický konflikt, který se proměnil ve válku, či vznikly rovnou jako válka.

Válka v Zálivu byla reakcí na vojenské obsazení Kuvajtu Irákem. Po skončení dlouhé a po všech stránkách vyčerpávající války mezi Íránem a Irákem se irácký vůdce Saddám Husajn rozhodl posílit nacionální a panarabistické cítění iráckého obyvatelstva. Pokusil se udržet vysokou cenu ropy apelem na ostatní státy Perského zálivu, aby snížily objem těžby ropy a tím zvýšili její cenu na trhu. Kuvajt toto odmítl. Irák po něm navíc žádal odstoupení sporných oblastí – ostrovů Bubbján a Warba a část ropného pole Rumajla. Požadoval také náhradu za ušlý zisk z těchto oblastí. Poté co Kuvajt na tyto požadavky nereagoval, tak jej irácké vojenské oddíly obsadily.¹⁰¹ Reakce na tuto vojenskou akci byla zprvu diplomatická. OSN vydala hned po vojenské akci Iráku rezoluci č. 660, kterou vyzvala Irák k okamžitému stažení vojenských jednotek ze země. Po nesplnění této rezoluce se OSN nevdala diplomatického a politického nátlaku a vydala dalších 11 rezolucí k této záležitosti, až nakonec rezoluce č. 678 vyzvala členské státy OSN k použití všech prostředků (tedy i vojenské síly) k donucení Iráku splnit politické požadavky OSN.¹⁰² Před operací Pouštní bouře došlo ještě k několika schůzkám mezi představiteli obou stran konfliktu s cílem vyřešit

¹⁰¹ FAROUK-SLUGLETT, Marion. Irák od roku 1958 : od revoluce k diktatuře. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2003. Válka mezi Irákem a Íránem, s. 318-321.

¹⁰² Seznam a plné znění rezolucí v anglickém jazyce k dispozici k datu 19.4.2012 online zde: <http://www.un.org/Docs/scres/1990/scres90.htm>

konflikt politicky, ale nenalezli společnou řeč. Ještě dva dny před vypršením ultimáta, které bylo Iráku předloženo, se sešel generální tajemník OSN Pérez de Cuellar se Saddámem Husajnem a snažili se situaci vyřešit diplomaticky. Neúspěšně.¹⁰³

V této válce tedy Clausewitzova teze jednoznačně platí. Irák deklaroval politické požadavky, které Kuvajt odmítl a protože nenalezl politický způsob jejich dosažení, tak proti Kuvajtu použil ozbrojenou sílu. Reakce mezinárodního společenství byla taktéž nejprve diplomatická. OSN, Spojené státy americké a další subjekty se pokusily Irák přesvědčit politicky. Irák nabídl stažení svých vojsk výměnou za kus území v oblasti přístupu k moři. Američané tuto politickou nabídku odmítli a vyzvali Irák ke stažení vojsk bez územních nároků.¹⁰⁴ Politické jednání tedy selhalo a USA a další státy OSN dosáhly svých politických cílů skrze vojenskou operaci.

Válka v Afghánistánu byla reakcí na teroristický útok na Světové obchodní centrum v New Yorku 11. září 2001. Daniel Philpott v článku: „The Challenge of September 11 to Secularism in International Relations“ popisuje důvody a pozadí tohoto teroristického útoku a zdůrazňuje jeho charakter vzešlý z idejí. V pozadí stály především náboženské představy bez konkrétních politických požadavků. Podle Philpotta bylo hlavním důvodem útoku odmítnutí sekularistické politiky a sekulárního pojmání světa v podání států Západu. Spojené státy americké a jejich Světové obchodní centrum pak považovali za symbol tohoto přístupu. Útok tak měl spíše symbolickou hodnotu.¹⁰⁵ Reakci Spojených států lze vyčíst z válečné rezoluce, přijaté Kongresem Spojených států amerických tři dny po 11. září 2001: „*Prezident je oprávněný použít všechny nezbytné a přiměřené síly proti těm národům, organizacím, či osobám, o kterých rozhodne, že plánovaly, schvalovaly či se podílely na teroristických útocích, ke kterým došlo 11. září 2001...*“¹⁰⁶ Útok vedený proti Afghánistánu, který poskytoval útočiště skupině Al-Kaida neměl konkrétní politický požadavek. Cílem bylo především svrhnout režim Tálibánu, který podporoval mezinárodní terorismus, a zlikvidovat skupinu Al-Kaida. Válka zde nebyla pokračováním politiky jinými prostředky. Z jedné strany

¹⁰³ POLEDNE, Aleš V. Největší moderní války: (od Koreje po Irák). Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2004, s. 85

¹⁰⁴ Ibidem

¹⁰⁵ PHILPOTT, Daniel. The Challenge of September 11 to Secularism in International Relations. World Politics. 2002, roč. 55, č. 1, s. 66-95.

¹⁰⁶ BUSH, George W. Okamžiky rozhodnutí. První vydání. Praha: Fortuna Libri, 2011. Ve válečném stavu, s.

se jednalo o symbolický útok bez konkrétního politického požadavku, a z druhé strany se jednalo o vojenskou odpověď, snahu zajistit bezpečnost a svrhnout režim, který tento útok podporoval.

Podle Spojených států amerických a Velké Británie Irák neplnil rezoluci OSN č. 687, k čemuž se zavázal po prohrané válce v Zálivu v roce 1991. Po útocích 11. září, které šokovaly americkou odbornou i laickou veřejnost, přijala administrativa George W. Bushe taktiku tzv. preemptivní strategie. Tato strategie spočívá na faktu, že obrana Spojených států je realizována skrze odstraňování hrozeb dříve než stačí udeřit. Válka v Iráku je právě příkladem této strategie.¹⁰⁷ Právě snaha zabránit opakování teroristických útoků na území USA vedlo jejich představitele k zahájení konfliktu v zemi, která představovala akutní bezpečnostní hrozbu. 8.11.2002 hlasovala rada bezpečnosti OSN o rezoluci, která přikazovala Saddámu Husajnovi předložit: „*Aktuální, přesný, úplný a kompletní*“ výčet všech programů souvisejících se zbraněmi hromadného ničení.“¹⁰⁸ Irák tuto rezoluci nesplnil, ale OSN nevydala žádnou rezoluci, která by se podobala rezoluci č. 678. „*Za této situace dal americký prezident Bush Husajnovi ultimátum. 18. března 2003 ho vyzval, aby se do 48 hodin vzdal moci a opustil Irák.(...) Irácká Rada revolučního velení a vedení vládnoucí strany Baas ultimátum oficiálně odmítly ještě týž den.*“¹⁰⁹

Válka v Iráku tedy začala po nesplnění ultimáta. Požadavek vyslovený v rezoluci č. 1441 byl jednoznačně politický. Snaha donutit Irák, aby se vzdal své vlády, stejně jako Donem J. Stewartem popisovaná preemptivní strategie, byly spíše silové a vojenské požadavky, než přímo politické. Přesto byly vysloveny nejprve diplomatickou formou a teprve její selhání směřovalo k naplnění požadavků vojenskou silou. Vztah války a politiky zde není tak zřejmý, jako v případě války v Zálivu, ale přesto jej lze vysledovat.

¹⁰⁷ STEWART, Dona J. The Greater Middle East and Reform in the Bush Administration's Ideological Imagination. *Geographical Review*. 2005, 95, s. 400-424.

¹⁰⁸ BUSH, George W. Okamžiky rozhodnutí. První vydání. Praha : Fortuna Libri, 2011. Irák, s. 223-228
Viz plné znění rezoluce č. 1441, které je k dispozici v anglickém jazyce online k 24.4.2012 zde:
<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/682/26/PDF/N0268226.pdf?OpenElement>

¹⁰⁹ POLEDNE, Aleš V. Největší moderní války: (od Koreje po Irák). Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2004, s.

3.1.2 Válečnická ctnost a morálka

Válečná či vojenská ctnost (též válečnický či vojenský duch) je dle Clausewitze jakýsi duch vojska a jeho velitele. Válku chápe Carl von Clausewitz jako jistý druh zaměstnání. Toto zaměstnání vyžaduje talent, schopnosti, ale především píli a cvik. Vojsko obdařené válečnou ctností popisuje Clausewitz takto: *„Vojsko, které si i v nejzhoubnějších ohni zachovává své navyklé pořádky, které nikdy necouvne z domnělé bázně a odůvodněnému strachu se zuby nehty brání, hrdé vědomím svých vítězství, ani ve chvílích zkázonosné porážky neztrácí sílu k poslušnosti, ani úctu a důvěru k svým velitelům; vojsko, které na tuto námahu pohlíží jako na prostředek k vítězství, ne jako kletbu lpící na jeho praporech a kterému všechny tyto povinnosti a ctnosti připomíná krátké naučení jediné představy, totiž představy cti jeho zbraní – takové vojsko je prodchnuto válečnickým duchem.“*¹¹⁰ Vojska s vypěstovanou válečnickou ctností poté dle Clausewitze snáz vyhrávají války a míra válečnické ctnosti rozhoduje o výsledku války podobně jako například početní převaha.

Ve válce v Zálivu hrála válečnická ctnost roli. Historik John Keegan zmiňuje obnovenou válečnickou ctnost americké armády. Píše: *„Za prezidenta Reagana, který kladl na vlastenectví zvláštní důraz, se morálka v armádě postupně obnovila (...) a díky novým zbraním a vojenským doktrínám došlo pozemní vojsko, námořnictvo i letectvo k přesvědčení, že jsou s to čelit jakékoli výzvě, která by se mohla kdekoli na světě po skončení studené války vynořit. Jejich obnovená sebedůvěra byla podrobena zkoušce v roce 1991, kdy armáda vytáhla do boje a dosáhla vítězství, v němž skvěle prokázala svou vojenskou zdatnost.“*¹¹¹ Naopak vojenská ctnost irácké armády nedosahovala takových kvalit. Saddám Husajn vyzýval svá vojska k hrdinnému odporu, přesto poté co letectvo USA zničilo zpravodajskou techniku, velitelství, infrastrukturu, protiletadlovou obranu a další strategické cíle tak: *„...byla bojeschopnost a morálka iráckých jednotek v Kuvajtu velmi malá.“*¹¹² Nicholas Kerton Johnson popisuje tuto situaci takto: *„Saddámův bývalý šéf tajné služby¹¹³ uvedl, že bombardování iráckých pozic ve spojení s útoky na zásobovací linie mělo dramatický efekt,*

¹¹⁰ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Třetí kniha: O strategii vůbec. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 139-140. Evropa, sv. 13.

¹¹¹ KEEGAN, John. Válka v Iráku. Vyd. 1. Plzeň: Ševčík, 2006, s. 111

¹¹² POLEDNE, Aleš V. Největší moderní války: (od Koreje po Irák). Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2004, s.

¹¹³ Wafic Al Samarrai

zatímco koaliční odhady škod na výzbroji byly příliš optimistické, tak efekt na morálku iráckých vojáků byl ohromný. Samarrai poznamenal, že na inspekci irácké divize našel jen 54 vojáků z 15 000 na svých pozicích a většina jich dezertovala.¹¹⁴ Loajalitu, odhodlání bojovat a další důležité prvky válečnického ducha se podařilo USA a jejich spojencům dlouhou leteckou ofenzívou neutralizovat. To zásadním způsobem přispělo k urychlení pozemní ofenzivy., která trvala méně než 100 hodin a státy OSN stála malé ztráty na životech.

Válečnická ctnost hrála roli i ve válce v Afghánistánu, kde motivovala obě strany konfliktu k dosažení svých cílů. Na jedné straně byla posilována náboženským uvědoměním a na druhé straně pak hněvem, vyvolaným 11. zářím. Armáda hnutí Tálibán nebyla co do výzbroje a výcviku srovnatelná s armádou Spojených států amerických, ale její bojovníci prošli mnoha konflikty¹¹⁵ a nedostatky ve výcviku a výzbroji nahrazovali někteří vysokou morálkou. Ne všichni vojáci Tálibánu oplývali válečnickou ctností. Někteří prostě odložili zbraň a šli domů, ve chvíli kdy bylo jasné, že Tálibán prohraje. Díky dezercím a nízké morálce bylo například dobyt město Kunduz, kde se shromáždili vojáci Tálibánu po pádu Kábulu. Po dobytí země ovšem naopak někteří odmítli složit zbraně a pokračují v boji dále. Plní tak Clausewitzovu zásadu, které si všímá Charles Townshend: „*Stát, který ztělesňuje národní identitu svých obyvatel, tvrdil Clausewitz, se nevzdá, i kdyby jeho armády utrpěly porážku: „ať už je stát jakkoli slabý, pokud se vzdá posledního vrcholného vzepětí musíme konstatovat, že v něm nezůstala ani špetka ducha.*“¹¹⁶

Ve válce v Iráku se opět projevila nižší válečnická ctnost iráckých jednotek. Pravidelná armáda byla nejnáchylnější k dezercím. Vojáci si pamatovali hrůzy první války v Zálivu a báli se americké armády. Toho využil velitel americké armády generál Franks, který přišel se strategií „šoku a hrůzy“. Tato strategie spočívala v rychlé demonstraci ohromné síly, která zlomí vůli nepřítele bojovat. K masívním dezercím docházelo, později i v loajálnější části vojska Saddáma Husajna – v Republikánské gardě. Tyto dezerce usnadňovaly americkým a britským vojskům jejich vojenské akce. Naopak vysokou morálku si udržovala třetí složka irácké armády – tzv. Fedajíni. Jednalo se o bojovníky z různých arabských zemí, kteří přišli do Iráku zemřít pro islám. Jejich ochota udělat cokoli a bojovat jakkoli způsobovala USA a

¹¹⁴KERTON-JOHNSON, Nicholas. Justifying America's wars: the conduct and practice of US military intervention. New York: Routledge, 2011. Contemporary security studies, s. 35

¹¹⁵ Např. konfliktem se Sovětským svazem

¹¹⁶ TOWNSHEND Charles, Historie moderní války. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 189

jejich spojencům značné ztráty. Při obsazování Bagdádu to byli právě Fedajíni, kteří zůstali na svých místech a organizovali obranu.¹¹⁷

3.1.3 Frikce

Frikce je jedním ze základních kamenů Clausewitzova díla „O válce“. Nepředvídatelnost války je dle Clausewitze možné snížit (např. válečnou ctností, zkušeností velitele, vojenským géniem atd.), ale díky její komplexnosti nikoli plně odstranit. Velitelé i vojska s ní musí počítat a své plány uzpůsobit předpokladům vzniku frikce. Frikci umožnila značně snížit Nová revoluce ve vojenství, která přinesla používání letectva, lepší komunikační, logistické i technické zázemí a přesnost vojenských úderů.

Právě využití přesných leteckých úderů v masovém měřítku umožnilo Spojeným státům americkým a jejich spojencům minimalizovat frikci. Nicholas Kerton Johnson poukazuje, že cílem těchto útoků bylo znemožnit Iráku vést účinnou válku. Díky rychlé neutralizaci iráckého letectva a protivzdušných sil, se podařilo USA zcela ovládnout vzdušný prostor, čímž mohli nerušeně realizovat bombardování.¹¹⁸ Zde masivní převaha umožnila frikci ve vzduchu minimalizovat. Letectvu se podařilo zničit téměř veškerý bojový potenciál irácké armády. *„Mezi 16. lednem a 27. únorem bylo na Irák shozeno 88 000 tun bomb, což je destrukce, která nemá obdoby v historii války. V polovině února USAF¹¹⁹ odhadla destrukci na 30% tanků, 31% obrněných vozidel, 44% dělostřelectva a ve frontových liniích 50% ztráty pozemních sil.“¹²⁰* Díky převaze, které bylo tímto dosaženo, americké letectvo dokázalo minimalizovat i frikci pro pozemní operace.

Ve válce v Afghánistánu se frikce projevila ve schopnosti Tálibánců položit život pro zabití několika amerických vojáků. Sebevražedné útoky značným způsobem zvýšily výskyt frikce. Složitá struktura Afghánské geografie i společnosti způsobovala značnou obtížnost předcházet těmto útokům, a ty zvyšovaly počty mrtvých vojáků. Brad Smith v článku „The Enduring Wisdom of Sun Tzu and Clausewitz“ píše: *„Frikce je všudy přítomná v Afghánistánu. Extrémní topografie a omezené množství podpůrných struktur, které by*

¹¹⁷ KEEGAN, John. Válka v Iráku. Vyd. 1. Plzeň: Ševčík, 2006, s. 109-165

¹¹⁸ KERTON-JOHNSON, Nicholas. Justifying America's wars: the conduct and practice of US military intervention. New York: Routledge, 2011. Contemporary security studies, s. 35

¹¹⁹ United States Air Force

¹²⁰ Ibidem

rozšířily operační základny, se ukázaly být smrtící i pro vysoce trénované americké speciální jednotky.¹²¹ Právě obtížný terén v Afghánistánu značně zvyšoval frikci. Ačkoli o jeho obtížnosti Američané věděli, tak se jim příliš nedařilo snižovat frikci, kterou vytvářel. Seth G. Jones ve své knize „In the Graveyard of Empires“ popisuje frikci vytvářenou terénem: „Terén a podmínky nebyly podobné ničemu, co Američané kdy viděli. Překonávali strmé horské cesty vedle tisíc stop hlubokých srázů. Poté co ani auta s pohonem na všechny čtyři kola nebyla schopná vyjet horské stezky, tak vojenské a zpravodajské síly používaly pro přepravu svých věcí koně. Mnoho Američanů předtím nikdy na koni nejelo.“¹²²

Ve válce v Iráku se USA rozhodly nepoužít masivního bombardování, především z důvodu války v oblasti s vysokou hustotou civilního obyvatelstva, ale mimo jiné i proto, že použití této metody by mohlo Irák vyprovokovat k použití zbraní hromadného ničení, v případě, že by jimi disponoval.¹²³ Spojené státy americké a jejich spojenci se pokusili vypracovat velmi detailní plány na proniknutí do Iráku a dobytí Bagdádu. John Keegan poukazuje, že: „Při plánování postupu 3. pěší divize a 1. expedičního sboru námořní pěchoty (ESNP) se počítalo s tím, že budou postupovat maximální možnou rychlostí.“¹²⁴ Spojené státy americké spoléhaly na svoji vyspělou logistiku, informační technologie a válečnickou ctnost. Problémy se vyskytly při dobývání města Násírija. USA měly promyšlený plán na dobytí města. „Celý tento promyšlený plán nepřinesl kýžený výsledek, a to vinou okolností, které se během celé irácké války vyskytly naštěstí jen jednou. O Násíriji se proti všem předpokladům nakonec muselo bojovat, boj byl zmatený a spojený se značnými ztrátami...“¹²⁵ Během této bitvy se projevila frikce natolik silně, že dokonce došlo i k incidentům tzv. přátelské palby¹²⁶ Popis bitvy z pera Johna Keegana zcela odpovídá přítomnosti silné frikce: „Pro 1/2¹²⁷ končil hrůzný den, jeden z příkladů vojenského zmatku nejhoršího druhu. Těžko se dalo posoudit, kdo co zavinil, a ani Iráčané se svým úspěchem nemohli příliš chlubit. Jejich odpor nebyl

¹²¹ SMITH, Brad. The Enduring Wisdom of Sun Tzu and Clausewitz. In: <http://www.e-ir.info/> [online]. 2010 Dostupné k datu 24.4.2012 v anglickém jazyce z: <http://www.e-ir.info/2010/06/15/the-enduring-wisdom-of-sun-tzu-and-clausewitz/>

¹²² Operation Enduring Freedom. JONES, Seth G. In the graveyard of empires: America's war in Afghanistan. 1st ed. New York: W. W. Norton, c2009, s. 91.

¹²³ KEEGAN, John. Válka v Iráku. Vyd. 1. Plzeň: Ševčík, 2006, s. 119

¹²⁴ Ibidem, s. 122

¹²⁵ Ibidem, s. 125

¹²⁶ Přátelská palby, neboli friendly fire je situace, kdy vojáci ostřelují vlastní či spřátelené jednotky.

¹²⁷ 1. prapor 2. pluku námořní pěchoty

*plánovaný ani koordinovaný; vyplatilo se jim pouze to, že protivník se v místním terénu nevyznal a neodbočil tam, kde měl. Bitva o Násiriji byla sérií omylů.*¹²⁸ Z tohoto popisu je jasné, že frikce značně ovlivnila výsledek této bitvy. Frikci zde nezpůsobila jen neznalost terénu, ale i počasí. „*Ve válce se nedá nic předvídat.(...) Za boje o Násiriji se zdvihla písečná bouře šamál, která změnila denní světlo v tmou a znemožnila pozorování.*“¹²⁹ Prach, bahno a písek znemožnily fungování strojům i navigaci, čehož využívali místní bojovníci Fedajíni, kteří se s tím dokázali lépe vyrovnat. Konvenční fáze bojů si vyžádala životy 122 Američanů a 33 Britů. „*Z britských vojáků pouze šest padlo při bojové akci; ostatní přišli o život následkem nehod nebo „přátelské palby“, tzn. ostřelováním z vlastních řad v důsledku omylu.*“¹³⁰ Frikce v Clausewitzově smyslu zde tedy měla značný podíl na konečné bilanci války.

3.1.4 Mlha války

Mlha války je jakýsi opar neznalosti, který zahaluje velitele. Velitelé, dle Carla von Clausewitze, dostávají v průběhu války veliké množství informací, které jsou neověřené, navzájem protichůdné. Jiné důležité informace naopak nedostávají vůbec. Některé informace dostávají s časovým zpožděním, které je může učinit bezcennými či dokonce škodlivými. Vojevodce s tím musí počítat a svojí intuicí a zkušeností (vojenským géniem) se s mlhou války vypořádat.¹³¹ Mlha války doplňuje frikci. Právě v době frikce, tedy když se vyskytnou nepředvídatelné události, musí vojevodce jednat mimo vymezený plán, dle informací a možností, kterými právě disponuje. V této situaci bývá zahalen mlhou války, jež mu rozhodování znesnadňuje.

V moderní válce mají bojující strany k dispozici mnoho prostředků k minimalizaci mlhy války. NRMA přinesla snahu o informační nadvládu a technické prostředky, které se k tomu dají využít. Jedná se o používání letectva, snímkování, satelitního GPS systému, televize, mobilních sítí, internetu atd. Právě informační převaha Spojených států amerických a jejich spojenců jim výrazně ve válce pomáhala. Ve válce v Zálivu byla mlha války značně redukována pomocí ovládnutí vzdušného prostoru a pohybu v terénu, který byl pro přenos

¹²⁸ Ibidem, s. 126

¹²⁹ Ibidem, s. 128

¹³⁰ Ibidem, s. 166

¹³¹ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: První kniha: O povaze války. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 68-69. Evropa, sv. 13.

informací nenáročný. Spojené státy americké s jejich spojenci v této válce dokonce využily své informační převahy a zmátly soupeře ohledně místa vstupu pozemních vojsk do země.¹³²

V Afghánistánu nebyl tak velký problém s mlhou války, jako s frikci. Přesto díky prachu, obtížnému terénu a neznalostí podmínek se často objevoval chaos a s ním i válečná mlha. Tuto mlhu později zvyšovala i přítomnost sebevražedných atentátníků, které nebylo možné rozpoznat.

Ve válce v Iráku stejně jako ve válce v Zálivu bylo cílem amerického letectva zlikvidovat nepřátelské radary a další zpravodajskou techniku. Tímto tahem znesnadnily Iráku uplatňovat řetězec velení a tím značně zvýšily mlhu války u soupeře. Jednotliví velitelé se potom museli rozhodovat bez kontaktu s vyšším velením a bez údajů ze zpravodajských základů. Plnění rozkazů se tím ztížilo. Aleš Poledne popisuje stav, kdy irácká armáda dostala za úkol zapálit ropné vrty: *„Ačkoli byly vrty zaminovány, Iráčané zapálili jen sedm z nich. Svědčilo o tom, že nejvyšší irácké velení ztrácí kontrolu nad nižšími složkami, protože rozkaz byl vyhodit do povětří a zapálit všechny vrty.“*¹³³ Spojené státy americké naopak v některých případech byly schopny sledovat akce svých vojenských sil na televizní obrazovce.¹³⁴

V době NRMA se mlha války přeměnila v boj o informační nadvládu. Předmětem války tedy není jen snaha zamezit existenci mlhy války, ale i zahalit touto mlhou nepřátelské jednotky. Na druhé straně Charles Townshend s touto tezí polemizuje: *„Během uplynulého desetiletí žádné téma nevzrušilo analytiku (ať již v uniformách či v civilu) více než RMA, se svými důsledky a možnostmi. Někteří tvrdí, že v budoucnosti „informační nadvláda“ nakonec rozptýlí „mlhu války nad bitevním polem“ a dá té straně, která ji bude mít, takovou obrovskou výhodu nad nepřítelem, že skutečná srážka zbraní bude skoro zbytečná. Ostatní to zpochybňují a připomínají, že válka je dvoustranný zápas (jinými slovy, že nepřítel se přizpůsobí) a to, co o třecích plochách říkal Clausewitz.“*¹³⁵ Frikce podle něj vždy bude způsobovat mlhu války a NRMA tomu nepomůže, protože ji budou využívat obě strany. V době „Unipolárního momentu“, který jsem popisoval výše, ve kterém se odehrávaly mnou

¹³² POLEDNE, Aleš V. Největší moderní války: (od Koreje po Irák). Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2004, s. 89-91

¹³³ Ibidem, s. 99

¹³⁴ KEEGAN, John. Válka v Iráku. Vyd. 1. Plzeň: Ševčík, 2006, s. 159

¹³⁵ TOWNSHEND, Charles. Historie moderní války. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 365

popisované války ovšem USA a jejich spojenci byli schopni získat informační nadvládu a využít mlhy války ve svůj prospěch. Přesto se jejím účinkům sami nevyhnuli, především kvůli nepředvídatelnosti počasí, špatnému terénu či obtížně uchopitelné sociální struktuře. Americká armáda v manuálu pro velitele, který zveřejnila, počítá s frikci i mlhou války: *„Vojenské operace od konce studené války ukázaly, že všechny organizace musí být schopny adaptace na rapidně se měnící situaci. Je to často právě schopnost dělat dobrá rozhodnutí rychle a provést je během rozhodovací fáze nepřítele, která rozhoduje o výsledku náhlého střetnutí či bitvy.“*¹³⁶

3.1.5 Vztah obrany a útoku

Carl von Clausewitz popisuje, že ve válce nemá smysl obrana bez útoku. V šesté knize díla „O válce“ nazvané „Obrana“ se Clausewitz zabývá širokým spektrem obranných prostředků a způsobů realizace obranné strategie i taktiky. Za základní postulát, který se neustále opakuje v této části knihy, považují tezi, že obrana není možná bez protiútokem. Nemá smysl se ve válce pouze bránit. I pro obranu statu quo je nutné obranu doplnit protiútokem, který zdecimuje nepřátelské síly a donutí je upustit od dalších útočných záměrů.¹³⁷

Ve válce v Zálivu byl protiútok de facto znemožněn, protože již v počátcích války byl odpor ve vzdušném prostoru zlikvidován. Již první nálety vyřadily z provozu letecké kapacity Iráku a protivzdušnou obranu. Aleš Poledne popisuje tuto situaci následovně: *„Podle oficiálních informací bylo první den zasaženo 80% určených cílů. (...) V první fázi se Spojenci zaměřili na likvidaci protivzdušné obrany a leteckých sil protivníka. (...) Během několika hodin bojů získala koaliční vojska naprostou kontrolu nad iráckým vzdušným prostorem. (...) Irácké letectvo přestalo existovat a protivzdušná obrana byla téměř vyřazena.“*¹³⁸ Díky vyřazení vzdušné obrany bylo pro protivníka obtížné realizovat protiútok, ale přesto se o to Irák pokusil. Soustředil cca 60 000 mužů a 200 tanků, se kterými plánoval ofenzívu. Ta byla ovšem americkým letectvem rozprášena dříve, než bylo možné ji realizovat.

¹³⁶ HEADQUARTERS, Department of the Army. Army Leadership: Competent, Confident, and Agile. Washington DC, 2006. Dostupné z: www.us.army.mil

¹³⁷ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Šestá kniha: Obrana. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s.311-470. Evropa, sv. 13

¹³⁸ POLEDNE, Aleš V. Největší moderní války: (od Koreje po Irák). Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2004, s.

V Afghánistánu byl realizován odpor klasického vojenského typu i pomocí „lidové války (Volkskrieg)“¹³⁹, tedy skrze povstání, partyzánské útoky, postupné oslabování soupeře atd. Severní část Afghánistánu Tálibán bránil spíše slabě, města Kábul i Kunduz padly téměř bez boje. Poté co velká část příslušníků Tálibánu a Al-Káidy prchla za hranice, se velké množství afghánských ozbrojenců, sympatizujících s těmito skupinami, rozprchlo po celé zemi, odkud organizovali ozbrojený odpor. Největší množství se jich ukrylo v údolí Shah-i-kot, v provincii Paktia. Odsud byli po těžkých bojích vyhnáni po operaci Anakonda.¹⁴⁰ I v této válce si obránci uvědomovali nutnost protiútoků. Tento protiútok nemohli z kapacitních důvodů vést přímo, tak jej vedli skrze „Lidovou válku“.

V Iráku byla obrana realizována především skrze obranu měst. Právě dobývání těchto uzlových bodů se stalo hlavní součástí taktiky Spojenců (více v oddílu „3.1.7 Těžiště války“). Dále byla vytvořena tzv. červená linie, po jejímž překročení použije Irák chemické zbraně. K tomu nakonec nedošlo. Irák se zde pokusil i o odvetný útok a zaútočil s cca 70 tanky a obrněnými vozy na americké a britské pozice na poloostrově Fao. Po dvoudenních bojích byl útok odražen. Irák se pokusil i o další protiútoky. Jednalo se například o tankový útok na Američany dobyté letiště nedaleko Bagdádu či protiútok Republikánské gardy ve městě Bagdád se snahou znovu dobýt vládní čtvrt'.¹⁴¹ Fedajini navíc používali i obrannou taktiku „Lidové války“. V Iráku se Clausewitzovo pravidlo o vztahu obrany a útoku projevilo nejvíce.

Vztah obrany a útoku se v těchto třech konfliktech neprojevil příliš silně, protože znatelná převaha Spojenců ve vzájemných soubojích způsobila, že obrana často nebyla protiútokem schopna. Ve válce v Zálivu díky masivnímu bombardování a nízké morálce irácké armády se protiútoky nekonaly. Ve válce v Afghánistánu se kromě bojů v údolí Shah-i-kot nerealizoval žádný soustředěný protiútok. V Iráku se několik protiútoků objevilo. Jak ve válce v Afghánistánu, tak ve válce v Iráku došlo k realizaci obrany skrze „Lidovou válku“, jak ji definoval Clausewitz, jejíž součástí jsou i protiútoky malého rozsahu a partyzánského charakteru.

¹³⁹Definuje ji Clausewitz - CLAUSEWITZ, Carl von. O válce: Šestá kniha: Obrana. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s.431-435 . Evropa, sv. 13

¹⁴⁰ Operation Enduring Freedom. JONES, Seth G. In the graveyard of empires: America's war in Afghanistan. 1st ed. New York: W.W. Norton, c2009, s. 94-95

¹⁴¹ POLEDNE, Aleš V. Největší moderní války: (od Koreje po Irák). Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2004, s. 101-108

3.1.6 Silný účel války

Ve válce dle Clausewitze nesmí být pouhé nepřátelství či boj jen pro samotný boj. Ve válce musí existovat silný politický účel, který je všudypřítomný a na který bojující strany berou zřetel. Každá strana jde do války s jistým účelem a tomuto účelu podřizuje vedení války. Vztah účelu a prostředku poté postupuje níže. Tuto hierarchii popisuje německý politický teoretik Rasmus Beckmann, který v knize „Clausewitz trifft Luhman: Eine systemtheoretische Interpretation von Clausewitz Handlungstheorie“ popisuje Clausewitzovo schéma účelu, cíle a prostředku. Podle něj má v Clausewitzově teorii každá činnost (jako prostředek dosažení vyšší úrovně) svůj cíl, který plní jistý účel.¹⁴²

Ve válce v Zálivu bylo jednoznačně možné vysledovat účel, který byl zadán rezolucí č. 678 (resp. č. 660) OSN. Důkazem, že tento účel byl dodržován, je, že přes enormní převahu ve válce nepokračovaly Spojenecké jednotky hlouběji do území Iráku (ač to někteří velitelé a komentátoři požadovali), ale spokojili se s osvobozením Kuvajtu. Tento politický účel kromě OSN vyhlásil i americký prezident George H. Bush a sdělil je svým nejvyšším generálům Franksovi a Schwarzkopfovi.¹⁴³

Útok 11. září 2001 na dvojčata byl veden s nekonkrétním účelem a byl spíše symbolického charakteru (viz oddíl: „3.1.1 Vztah války a politiky“). Válka v Afghánistánu naopak měla jednoznačný účel, kterým bylo odstranit režim Tálibánu, zničit skupinu Al-Kaida a zabránit jejich návratu. Tomuto politickému účelu bylo podřízeno vedení akce. Právě snaha zabránit návratu Tálibánu přinutila k nevýhodnému setrvávání americké armády a jejich spojenců na území Afghánistánu a čelit „Lidové válce“. Politickým účelům byla tedy podřízena strategie, a cílům strategie bylo podřízeno plánování speciálních misí. Plánování těchto misí dodržovalo dle amerického generála Paula K. Van Ripera Clausewitzovu teorii o účelu a prostředku.¹⁴⁴

Válka v Iráku měla za cíl odstranit vládu Saddáma Husajna, nalézt zbraně hromadného ničení a zlikvidovat je. Americký prezident George Bush se scházel s velitelem amerických

¹⁴² BECKMANN, Rasmus. Clausewitz trifft Luhmann: eine systemtheoretische Interpretation von Clausewitz' Handlungstheorie. 1. Aufl. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2011, s. 108-109.

¹⁴³ UNITED STATES ARMY. War in the persian Gulf: Operations Desert Shield and Desert Storm August 1990–March 1991. Washington DC: Center of Military History, 2010, s. 19.

¹⁴⁴ RIPER, Paul Van. EBO: There Was No baby in the Bathwater. Joint Forces Quarterly. 2009, roč. 52, č. 1, s. 82-85.

jednotek Tommy Franksem, ministrem obrany USA Donem Rumsfeldem i britským premiérem Tony Blairem a společně diskutovali strategie k naplnění účelu války. Nasazení velkého počtu speciálních jednotek také podporovalo funkci trvalé přítomnosti účelu války.¹⁴⁵

Tento bod je silně spojen s otázkou války jako pokračování politiky jinými prostředky. Nezabývá se ovšem jen počátkem války, ale i jejím průběhem. Zkoumal jsem, zdali válka poté, co se stane pokračováním politiky, neopustí svůj účel a nezačne fungovat bez něj, sama o sobě. Zdali plánování vojenských akcí je stále řízeno se zřetelem na účel války, či slouží jen válce samotné a řetěz účelů, cílů a prostředků je přetržen.

3.1.7 Těžiště války

Podle Clausewitze existují tzv. Těžiště¹⁴⁶ - body, které určují schopnost státu¹⁴⁷ vést válku. Zničení těžiště znemožní nepříteli vést válku. Likvidace těžiště je pak dle Clausewitze logický cíl vojenské snahy. Clausewitz zdůrazňuje, že vojevůdce by měl směřovat svoji snahu k hlavní bitvě, kterou vyřadí nepřátelské těžiště. Tento termín je stále používán ve vojenské vědě. Milan Vego ve svém článku v časopise *Military Review* píše: „*Koncepce těžiště je možná tím nejdůležitějším prvkem operačního a strategického vedení války. Bez identifikace vlastních i nepřátelských "těžišť" nelze rychle a rázně realizovat žádný plán polního tažení či velké operace.*“¹⁴⁸ Ředitel amerického think-tanku Strategic Studies Institute Douglas Lovelace řekl, že: „*Během posledních 25 let se koncept těžiště stal ústředním v americké válečné doktríně.*“¹⁴⁹

Pro válku v Iráku lze za těžiště irácké armády považovat její schopnost ubránit vzdušný prostor. Z tohoto důvodu také první americké letecké údery směřovaly k odstranění této schopnosti. Saddám Husajn si uvědomoval důležitost a význam role, kterou hrálo ovládnutí vzdušného prostoru v této válce. Poté co byla zlikvidována irácká protivzdušná

¹⁴⁵ BUSH, George W. Okamžiky rozhodnutí. První vydání. Praha : Fortuna Libri, 2011. Irák, s. 228-260

¹⁴⁶ V anglicky psané literatuře označované jako Centers of Gravity.

¹⁴⁷ V době NRMA může jít i o organizovanou ozbrojenou skupinu.

¹⁴⁸ VEGO, Milan. Center of Gravity. *Military Review*. 2000, roč. 90, č. 2, s. 23. – Použit překlad z časopisu Vojenské rozhledy, dostupný online k datu 28.4.2012 zde:

http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_1/170.htm

¹⁴⁹ ECHEVARRIA II, Antulio J. Clausewitz's center of gravity changing our warfighting doctrine-- again!. Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2002, s. 3.

obrana a letectvo, tak dokonce nechal Saddám Husajn některé velitele letectva popravit.¹⁵⁰ Tento krok rozhodl válku. Ovládnutí vzdušného prostoru umožnilo USA a jejich spojencům neutralizovat irácké vojenské jednotky, zničit infrastrukturu, narušit opevňovací body, přerušit řetězec iráckého velení a v neposlední řadě zlomit bojovou morálku irácké armády. Irácký protiútok (viz oddíl: „3.1.5 Vztah obrany a útoku“) byl díky vzdušné převaze zničen dříve, než mohl být rozvinut. Americká armáda v operačním manuálu vidí těžiště irácké síly ve válce v Zálivu v několika obrněných divizích, jejichž likvidace umožnila naplnit účel války – vyhnat irácké jednotky z Kuvajtu.¹⁵¹

Útočníci z Al-Kaidy chápali útok na Světové obchodní centrum jako útok na symbolické těžiště západní ekonomiky a stability. Američané hledali ve válce způsoby jak porazit vládu mudžáhedínů a nezopakovat chybu Sovětského svazu. Věděli, že ovládnutí vzdušného prostoru v oblasti s extrémně náročným horským terénem pro vítězství nestačí. Nakonec dospěli k názoru, že bude vhodné využít místní kmeny, které odmítají vládu Talibanu. Pomocí peněz si Američané koupili loajalitu těch, kteří váhali a použili jich v boji proti afghánské vládě.¹⁵² Loajalita kmenů by se dala označit jako „zdroj síly“ a tím pádem se částečně jedná o těžiště ve smyslu, v jakém jej definoval Carl von Clausewitz. Přesto se nejedná o těžiště v klasickém významu.

Ve válce v Iráku bylo cílem operací dobýt především Bagdád. Postup amerických a britských jednotek byl naplánován tak, aby směřoval k Bagdádu. Po zahájení útoku na Bagdád: *„Bylo jasné, že začala rozhodující operace iráckého tažení, proto nikoho nepřekvapilo, když to americké velení oznámilo na tiskové konferenci.“*¹⁵³ Bagdád byl hlavní základnou moci Saddáma Husajna, kde shromažďoval největší vojenskou sílu. Toto opevněné město bylo také centrum iráckého velení, logistiky i informační základnou. Dobytím tohoto města padla vláda Saddáma Husajna. Bagdád je klasickým příkladem těžiště.

¹⁵⁰ POLEDNE, Aleš V. Největší moderní války: (od Koreje po Irák). Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2004, s. 86

¹⁵¹ HEADQUARTERS, Department of the Army. Operations. Washington DC, 2006. Dostupné z: www.us.army.mil

¹⁵² Operation Enduring Freedom. JONES, Seth G. In the graveyard of empires: America's war in Afghanistan. 1st ed. New York: W.W. Norton, c2009, s. 91.

¹⁵³ POLEDNE, Aleš V. Největší moderní války: (od Koreje po Irák). Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2004, s. 104

3.1.8 Absolutní a limitovaná válka

Za absolutní válku lze považovat takovou válku, kde hlavním cílem je kompletní zničení nepřítele. Nebojuje se primárně o území či jiné hodnoty, ale o přežití. Vítěz v absolutní válce bere vše a poražený přestává existovat. Válečné prostředky použité v konfliktu se liší podle toho, zdali je účel války absolutní či limitovaný. Pokud je například účelem války získání určitého území, tak se válečné aktivity soustředí na dané území. Útok na těžiště hluboko v týlu nepřítele by ohrozil jeho existenci a eskaloval konflikt. Limitovaná válka by se proměnila ve válku absolutní. Naopak v absolutní válce, kdy je ohrožena sama existence daného státu, je povoleno téměř vše.

Válka v Iráku měla omezený cíl – vyhnání vojsk Saddáma Husajna z Kuvajtu. Bombardování i pozemní operace se také soustředily jen na toto území a nikoli na Bagdád, který byl těžištěm vlády v Iráku (viz oddíl: „3.1.7 Těžiště války“). Irák se také soustředil na obranu tohoto území. Poté, co se Saddám Husajn stáhl z Kuvajtu a podepsal souhlas s rezolucí OSN č. 687, tak Spojenci ukončili operaci Pouštní bouře a nepokračovali v eskalaci konfliktu napadením území Iráku.

Válka v Afghánistánu byla naopak spíše absolutní. Cílem ofenzívy USA a jejich spojenců bylo svrhnout režim Tálibánu a zničit teroristickou organizaci Al-Kaida. Válka tedy mohla skončit teprve tehdy, až bude organizace Al-Kaida neutralizována a Tálibánská vláda zničena. Přes znatelné oslabení se Američanům stále nepodařilo zničit ani Al-Kaidu, ani Tálibán.¹⁵⁴ Prostředky, které Al-Kaida a Tálibán používají, také odpovídají povaze absolutní války.

Válku v Iráku lze také charakterizovat jako absolutní, protože jejím cílem bylo svrhnout vládu Saddáma Husajna. Útoky proto byly vedeny především na hlavní město Bagdád, které bylo těžištěm irácké vlády, sídlem silné Republikánské gardy a centrem, kam se během bojů stahovaly irácké jednotky.

3.2 Relevance Clausewitzova díla „O válce“ pro moderní válku

Snažil jsem se vybrat pro empirické posouzení takové postuláty, které zachovávají celistvou komplexitu Clausewitzova díla. Jednotlivé teze z díla „O válce“ jsou provázané a

¹⁵⁴ K dubnu roku 2012

úzce spolu souvisí. Výsledek pozorování budu tedy z výše uvedených důvodů odvozovat pro celé dílo „O válce“.

Relevancí díla Carla von Clausewitze pro moderní válku se zabývá ředitel výzkumného centra U. S. Army War College Antulio J. Echevarria, II, který v knize „Clausewitz and Contemporary War“ zdůrazňuje, že některé Clausewitzovy teze jsou historicky podmíněné a neopakovatelné, ale naopak jiné jsou platné pro všechny války, protože mají obecnou povahu. Podle něj se jedná především o frikci, vliv politického účelu a vojenského génia. Echevarria poukazuje, že ačkoli se každé období v dějinách vyznačuje jiným způsobem válčení, tak některé prvky jsou příznačné pro válku jako celek bez ohledu na její historickou ukotvenost. Povaha války jako aktu násilí, či jako pokračování politiky jinými prostředky se podle něj nemění. Carl von Clausewitz ve své teorii postihl právě tyto jevy, a proto je jeho dílo relevantní i pro současné vojenské myšlení.¹⁵⁵ V této práci jsou tyto a některé další prvky zkoumány na třech konfliktech v éře NRMA. Vybral jsem si ty jejich části, ve kterých docházelo k více či méně symetrickému konfliktu, protože toto pojetí války je nejbližší Clausewitzovu dílu.

Většina tezí, které jsem zkoumal, se nějakým způsobem do konfliktů promítla. Každý Clausewitzův postulát byl platný alespoň pro dva konflikty ze tří zkoumaných. Nejdůležitější teze, kterou jsem zkoumal, byl vztah války a politiky. Ten se jednoznačně projevil v obou válkách s Irákem. V konfliktu v Perském zálivu plně odpovídal Clausewitzově představě války, jako pokračování války jinými prostředky. Válečnická ctnost vojska a jejich velitelů, podpořená zkušeností, výcvikem a vysokou morálkou, hrála zásadní roli ve všech třech zkoumaných konfliktech. Frikce, mlha války a vztah obrany a útoku se příliš neprojevily ve válce v Zálivu, kde byly minimalizovány technologickou převahou spojenců. V obou ostatních konfliktech, kde válka spočívala méně na letecké kampani a více na akcích pozemního vojska a speciálních sil, se ovšem tyto Clausewitzem definované fenomény objevily. Silný účel války, definovaný politickými zájmy a původním politickým účelem, se projevil ve všech třech válkách. Díky větší politické, mediální, sociální a diplomatické propojenosti světa rezonoval tento účel v konfliktech snad ještě více než v dobách, kdy o něm psal Carl von Clausewitz. Těžiště války se promítlo do obou válek s Irákem, zatímco v Afghánistánu nebylo tolik patrné. Přesto s termínem těžiště operují i americké vojenské

¹⁵⁵ ECHEVARRIA, Antulio Joseph. *Clausewitz and contemporary war*. New York: Oxford University Press, 2007, s. 191-196.

manuály, které vydává americká armáda.¹⁵⁶ Tento fenomén je součástí moderního strategického myšlení. Také rozdělení na absolutní a limitovanou válku je odpovídající pro charakter konfliktů po studené válce a konflikty lze pomocí této dichotomie popsat, aniž by došlo k nelogickým závěrům.

Postuláty z díla „O válce“ tedy nacházejí uplatnění i v konfliktech po studené válce. Použití konceptu NRMA, především snaha o informační nadvládu a technologická převaha způsobují, že některé prvky Clausewitzovy teorie jsou eliminovány či minimalizovány. Jedná se především o frikci, mlhu války a vztah obrany a útoku. Ve chvíli, kdy se válčí ve složitějším prostředí, jako byl například nepřehledný terén v Afghánistánu, či zalidněné oblasti v Iráku, tak se fenomény opět projeví. Charles Townshend upozorňuje, že tyto fenomény je možno eliminovat s použitím vyspělých technologií a NRMA, ale jen v případě jednoznačné dominance jednoho státu, jako tomu je v případě válek s USA (viz. oddíl: „3.1.4 Mlha války“)¹⁵⁷ Ostatní teze našly uplatnění i v moderním konfliktu. Přestože Carl von Clausewitz v kapitolách „Ráz dnešní bitvy“ a „O charakteru dnešních válek“ popisuje bitvy a války, které nejsou podobné moderní válce, tak jeho teze o strategii a povaze války mají natolik obecnou platnost, že je lze rozpoznat i v moderní válce.

Koncept „Nové revoluce ve vojenství“ dokázal některé jevy, které Clausewitz popsal, minimalizovat. Ve válce v Zálivu se Spojencům podařilo díky značné převaze snížit vliv frikce a mlhy války na minimální úroveň. Přesto v obou ostatních konfliktech se tyto fenomény jednoznačně projeví a ve válce v Iráku hrály dokonce naprosto zásadní roli. Technologická i informační převaha se stále nedokáže vyrovnat s frikci či mlhou války ve všech případech a Clausewitzem definovaný model války tak mnohem více odpovídá realitě, než válka sestavená z přesně definovaných situací, které postihuje pozitivistická válečná nauka, o kterou se pokoušel již Heinrich von Bülow (viz oddíl: „2.1.2 Literární dílo Carla von Clausewitze a jeho recepce“). Naopak teze jako těžišť, vztah obrany a útoku či vztah politiky a války jsou stále součástí vojenského myšlení. Teorii těžišť stále využívá americká armáda pro realizaci vojenské strategie.

¹⁵⁶ K dispozici online v anglickém jazyce k datu 30.4.2012 zde:

<http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/>

¹⁵⁷ TOWNSHEND, Charles. Historie moderní války. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 365

4. Závěr

4.1 Shrnutí empirického zkoumání

Výsledky aplikace vybraných Clausewitzových tezí z díla „O válce“ na tři konflikty po studené válce jsou shrnuty v následující tabulce.

Clausewitzova teze	Válka v Zálivu	Válka v Afghánistánu	Válka v Iráku
Vztah války politiky	V této válce platí. Irák deklaroval politické požadavky vůči Kuvajtu a po jejich nenaplnění politickou cestou použil jako prostředek válku. Stejně tak OSN nejprve použila cestu politiky a diplomacie a teprve, když svého cíle takto nedosáhla, tak vyzvala k použití válečné síly.	Spíše neplatí. Motivem této války nebyly politické požadavky. Útok 11. září byl motivován symbolicky, nábožensky a filosoficky spíše než kvůli konkrétním politickým požadavkům. Reakce Spojených států a jejich spojenců byla spíše vojenského charakteru bez předem deklarovaných politických požadavků, které by bylo možno deklarovat i diplomaticky.	Vztah války a politiky zde není tak jednoznačně vidět, jako ve válce v Zálivu, ale platí i zde. Před zahájením války jednaly Spojené státy americké i OSN s představiteli irácké vlády a přednesli jim své požadavky. Doktrína preemptivního útoku, která sehrála výraznou roli při vzniku války, byla spíše vojenská než politická. Přesto zde byly politické požadavky nejprve artikulovány diplomaticky a teprve poté vojensky.
Válečnická ctnost a morálka	Vysoká úroveň válečnické ctnosti a morálky americké armády a jejich spojenců ve srovnání s nižší hodnotou těchto vlastností u irácké armády jednoznačně napomohla k dosažení vítězství spojenců. Dlouhé bombardování mělo silný efekt na morálku irácké armády, což zásadním způsobem napomohlo úspěšnosti pozemní ofenzívy.	Nízká válečnická ctnost některých bojovníků Tálibánu vedla k dobytí mnohých afghánských měst Severní aliancí a speciálními jednotkami. Naopak u jiných bojovníků Tálibánu byly tyto vlastnosti vysoké a vedly k pokračování bojů v horách pomocí tzv. Lidové války.	Válečná ctnost irácké armády i její morálka byly zřetelně nižší než u amerických a britských jednotek, což hrálo významnou úlohu při dobývání klíčových měst v zemi. Vysokou morálku naopak měli tzv. Fedajini, kteří svoji obětavostí způsobovaly spojencům ztráty.
Frikce	Frikce se v této válce díky ovládnutí vzdušného prostoru a masivní letecké kampani neprojevala.	V této válce se frikce projevila silně. Důvodem byly především neprostupný terén, složitá sociální struktura země a nepředvídatelné chování obyvatel.	Frikce zde způsobila velké ztráty. Způsobovalo ji počasí, neznalost místního prostředí a chyby v koordinaci vojenských akcí.
Mlha války	Silně redukována pomocí NRMA a letecké ofenzívy. Spojenci použili informační nadvlády ke zmatení nepřítele a posílení jeho mlhy války k rozrušení řetězce velení a dalších nezbytných předpokladů k vedení války.	Objevovala se méně než frikce, ale díky počasí a terénu se v této válce vyskytla.	Informační nadvládu využili USA a Velká Británie k boji proti nepříтели ve snaze posílit jeho mlhu války. Mlha války měla značný účinek na iráckou armádu a silně redukovala její schopnost vést účinný boj.

Vztah obrany a útoku	Všechny pokusy Iráku o ofenzívu byly neutralizovány ještě před jejich realizací. Irácká obrana sebou nenesla protiútok a neodpovídala tak Clausewitzově představě vztahu útoku a obrany.	V Afghánistánu byly protiútoky Tálibánu realizovány skrze tzv. Lidovou válku, tedy pomocí partyzánského způsobu vedení boje, ve kterém je obtížné rozeznat civilisty od kombatanů.	Irák si uvědomoval Clausewitzův vztah a realizoval protiútoky. Jednalo se např. o ofenzívu na poloostrově Fao, snahu Republikánské gardy dobýt zpět vládní čtvrt' v Kábulu či Fedajíny realizovanou tzv. Lidovou válku.
Silný účel války	Účel války definovaný rezolucemi OSN č. 660 a č. 678 byl sledován v průběhu celého konfliktu a naplněn. Důkazem je nepokračování ofenzívy mimo hranice Kuvajtu.	Politickému účelu zde bylo podřízeno vojenské plánování a i použitá strategie. Tento účel byl sledován v průběhu celého konfliktu. Vzhledem ke sledování silného politického účelu nedošlo po skončení ofenzívy ke stažení vojsk, ačkoli z vojenského hlediska by to bylo logické.	Účel byl sledován i během této války a podporován nasazováním velkého množství speciálních jednotek, jejichž mise odpovídaly politickému účelu války.
Těžiště války	Těžištěm této války bylo ovládnutí vzdušného prostoru. Poté co Spojenci ovládli vzdušný prostor, tak byli schopni pomocí leteckého bombardování eliminovat veškerý odpor.	Jednota afghánských kmenů podporujících vládu Tálibánu proti Západu byla zdrojem síly a její eliminace přispěla k rozhodnutí války. Nejedná se ovšem o klasické těžiště, protože narušení jednoty bylo více politickým než vojenským aktem.	Těžiště války zde bylo město Bagdád, které bylo velitelským, logistickým i informačním centrem irácké politické i vojenské síly. Toto těžiště nejvíce odpovídalo Clausewitzově konceptu.
Absolutní a limitovaná válka	Odpovídá Clausewitzově popisu limitované války. Válka se zaměřila na území Kuvajtu.	Válka splňovala kritéria absolutní války – účelem bylo zcela dobýt afghánské území, svrhnout vládu Tálibánu a zlikvidovat skupinu Al-Kaida. Absolutní válce odpovídaly i prostředky, které především Tálibán používal.	Válka také splňovala kritéria absolutní války. Účelem bylo svrhnout vládu Saddáma Husajna. Prostředky, které irácká armáda používala, také spíše odpovídaly absolutní válce.

Tabulka č. 1

Výsledky obsažené v této tabulce (Tabulka č. 1) lze převést na zjednodušenou tabulku (Tabulka č. 2), kde zelená barva označuje platnost Clausewitzovy teze v daném konfliktu a červená barva indikuje, že pro daný konflikt Clausewitzův postulát neplatil.

Clausewitzova teze	Válka v Zálivu	Válka v Afghánistánu	Válka v Iráku
Vztah války a politiky			
Válečnická ctnost a morálka			
Frikce			
Mlha války			
Vztah obrany a útoku			
Silný účel války			
Těžiště války			
Absolutní a limitovaná válka			

Tabulka č. 2

Celkově tedy z 24 zkoumání v 19 případech Clausewitzův postulát z díla „O válce“ odpovídal dané moderní válce a v 5 případech neodpovídal, či odpovídal jen částečně. Nejméně tedy Clausewitzově teorii odpovídala válka v Perském zálivu. Způsobeno to bylo především použitím NRMA, díky které se projevila převaha Spojených států amerických a jejich spojenců a umožnila eliminovat některé prvky Clausewitzovy teorie. Nejvíce naopak Clausewitzovým tezím odpovídala válka v Iráku, která se vyznačovala déle trvajícím nasazením pozemních jednotek a dobýváním klíčových bodů. Irácké tažení připomínalo více válku z Clausewitzovy doby.

Válka v Perském Zálivu neodpovídala tolik Clausewitzovým postulátům kvůli jednostrannosti konfliktu, ve kterém se jednotkám OSN vzhledem k zásadní technologické převaze, podařilo eliminovat některé prvky, které jsou podle Clausewitze pro válku zásadní. Jednalo se o frikci, mlhu války a vztah obrany a útoku. Ve válce v Iráku nebyly použity obrněné divize a pěchota v takovém měřítku jako ve válce v Zálivu. Válka tak méně připomínala mohutná střetnutí Clausewitzovy doby. Došlo zde ovšem k několika střetnutím mezi vojsky obou válčících stran, která se proměnila v déle trvající boje. Vzhledem k delší bojové činnosti a menší diskrepanci mezi bojujícími stranami, zde platilo víc klasických Clausewitzových postulátů.

Poměr relevantních tezí v daných konfliktech k nerelevantním 19:5 poukazuje, na relevanci Clausewitzova díla i pro současné konflikty. Clausewitz ve svém díle kromě době poplatných taktických formulací uvedl i vztahy, které definují válku jako celek. Tyto vztahy se ukázaly být stále fungujícími i ve válkách v období po skončení studené války. Vojenská velmoc prvního řádu, která dokáže plně využít všech možností NRMA navíc vždy v těchto konfliktech stála jen na jedné straně. V případě války mezi dvěma velmocemi tohoto typu existuje jistá pravděpodobnost, že by se uplatnily i teze, které se zde ukázaly být nerelevantní, či částečně nerelevantní.

4.2 Význam Carla von Clausewitze pro současnost

Teorie Carla von Clausewitze stále rezonují v současném vojenském myšlení. Na konferenci o válce proti terorismu ve Washingtonu zazněly příspěvky o Carlu von Clausewitzovi.¹⁵⁸ Dale Eikmeier se zde zabýval vztahem Clausewitzova postulátu o těžišti k současné válce a dospěl k závěru, že určení těžiště v Clausewitzově smyslu je základním předpokladem k dosažení cíle války.¹⁵⁹ Teorie těžiště se stala součástí americké vojenské strategie. Echevarria poukazuje, že teze o válce jako pokračování politiky jinými prostředky je velmi citovaná, přesto samotné dílo „O válce“ není příliš hojně čtené.¹⁶⁰

V této práci jsem se pokusil zjistit, zdali je dílo „O válce“ stále použitelné v moderní válce. Zdali technický a informační pokrok v oblasti válečných prostředků, strategie i taktiky, spolu s proměnou mezinárodních vztahů, neovlivnil konflikt natolik, že Clausewitzovy teze proměnil v historickou látku bezcennou pro současnou vojenskou nauku, vojenské myšlení a moderní konflikt. Podle výsledků zkoumání je možné říci, že Clausewitzovy teze se uplatňují i v moderní válce. Důvodem je především uchopení konfliktu v jeho celistvosti. Prostředky realizace se změnily. V době Carla von Clausewitze byly základem armády pěchotní útvary, kavalérie a artilerie. V době NRMA je to mimo jiné letectvo a speciální jednotky, spolu s informačními systémy, radary atd. Přesto jisté charakteristiky, kterých si Carl von Clausewitz všimal, zůstaly stejné. Stále platí, že konflikt je tvořen širokou paletou jednotlivých událostí a jevů, které se všechny navzájem ovlivňují a dohromady tvoří realitu války. Žádné poučky a plány, které jsou dnes zpracovány pomocí počítačů a další vyspělé techniky do nejmenších detailů, nevydrží zcela při setkání s realitou ozbrojeného střetnutí. V tomto ohledu je Clausewitzova práce stále relevantní. Případy frikce v bitvě o Násíriji v Iráku, „přátelské palby“, či problémů s terénem a počasím v Afghánistánu to dokazují. Vojenské plánování i vojenská nauka stále musí počítat s existencí Clausewitzem definovaných jevů a válka, kterou posuzují, stále ve své celkové charakteristice odpovídá jejímu popisu v díle „O válce“.

¹⁵⁸ Viz online v anglickém jazyce k datu 3.5.2012 zde: <http://www.clausewitz.com/conferences.htm>

¹⁵⁹ EIKMEIER. The Relevance of Clausewitz's Center of Gravity in the Age of Global Terrorism and Reinventing the Center of Gravity. In: [online]. [cit. 2012-05-03]. Dostupné z: http://ambivium.org/publication-pdf/Eikmeier_PPT.pdf

¹⁶⁰ ECHEVARRIA, Antulio Joseph. Clausewitz and contemporary war. New York: Oxford University Press, 2007, s. 191-196.

Představa války jako komplexního jevu, kde více než matematické výpočty hrají roli zkušenost, intuice a válečná ctnost, stále odpovídá skutečnosti moderní války. Válka je stále aktem násilí, který předpokládá páchání násilí člověka na člověku. Moderní válka udělala mnohé k omezení množství obětí na obou stranách, jako bylo například rozhodnutí generála Frankse ve válce v Iráku nepoužít rozsáhlé strategické bombardování kvůli civilnímu obyvatelstvu. Přesto stále platí Clausewitzův citát z čtvrté knihy díla: „O válce“: *„Nechceme nic slyšet o vojevůdcích, kteří vítězí bez prolití lidské krve. Je-li hrozné pohlížet na krvavé vraždění, mělo by to být jen důvodem k tomu, abychom válkám přikládali větší význam, a ne abychom z lidskosti víc a víc otupovali meče, jimiž vládžeme, až se objeví někdo s ostrým mečem a pozutíná nám ruce.“*¹⁶¹

¹⁶¹ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce:Čtvrtá kniha:Boj. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2008, s. 209. Evropa, sv. 13

5. Zdroje

Primární literatura

CLAUSEWITZ, Carl von. O válce. Vyd. 3., V nakl. Academia 1. Překlad Zbyněk Sekal. Praha: Academia, 2008, 749 s. Evropa, sv. 13.

CLAUSEWITZ, Carl von. Vom Kriege. 1. vyd. Berlin: Dümmlers Verlag, 1832. Dostupné z: <http://www.clausewitz.com/readings/VomKriege1832/TOC.htm>

Sekundární literatura

BASSFORD, Christopher. Clausewitz in English: The Reception of Clausewitz in Britain and America. New York: Oxford University Press, 1994, 293 s.

BUSH, George W. Okamžiky rozhodnutí. První vydání. Praha: Fortuna Libri, 2011, 544 s.

BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Jaap de WILDE. Bezpečnost: nový rámec pro analýzu. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005, 270 s.

BECKMANN, Rasmus. Clausewitz trifft Luhmann: eine systemtheoretische Interpretation von Clausewitz' Handlungstheorie. 1. Aufl. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2011, 250 s.

ECHEVARRIA II, Antulio Joseph. Clausewitz and contemporary war. New York: Oxford University Press, 2007, 264 s.

ECHEVARRIA II, Antulio Joseph. Clausewitz's center of gravity changing our warfighting doctrine-- again!. Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2002, s. 35

EICHLER, Jan. Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 328 s.

EIKMEIER, Dale. The Relevance of Clausewitz's Center of Gravity in the Age of Global Terrorism and Reinventing the Center of Gravity. In: [online]. [cit. 2012-05-03]. Dostupné z: http://ambivium.org/publication-pdf/Eikmeier_PPT.pdf

FAROUK-SLUGLETT, Marion. Irák od roku 1958 : od revoluce k diktatuře. Vyd. 1. Praha : Volvox Globator, 2003, 450 s.

FERGUSON, Niall. Colossus: vzestup a pád amerického impéria. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2005, 400 s.

FUČÍK, Josef. Stín jaderné války nad Evropou: Ke strategii vojenských bloků, operačním plánům a úloze Československé lidové armády na středoevropském válčišti v letech 1945 - 1968. Praha : Mladá fronta, 2010. 232 s.

FUKUYAMA, Francis. Konec dějin a poslední člověk. Vyd. 1. Praha: Rybka, 2002, 379 s.

GEOFFREY, Parker. The "Military Revolution," 1955-2005: From Belfast to Barcelona and the Hague The Journal of Military History 2005, roč. 69, č. 1, s.205-209

GERLEMAN, Jennifer E. STEVENS a Steven A. HILDRETH. CONGRESSIONAL RESEARCH SERVICE. Operation Enduring Freedom: Foreign Pledges of Military & Intelligence Support. 2001. Dostupné z:
<http://www.globalsecurity.org/military/library/report/crs/RL31152.pdf>

HEADQUARTERS, Department of the Army. Army Leadership: Competent, Confident, and Agile. Washington DC, 2006. Dostupné z: www.us.army.mil

HUNTINGTON, Samuel. Střet civilizací : Boj kultur a proměna světového řádu. Vyd. 1. Praha : Rybka Publishers, 2001, 448 s.

JONES, Seth G. In the graveyard of empires: America's war in Afghanistan. 1st ed. New York: W.W. Norton, c2009, 448 s.

KEEGAN, John. Válka v Iráku. Vyd. 1. Plzeň: Ševčík, 2006, 205 s.

KERTON-JOHNSON, Nicholas. Justifying America's wars: the conduct and practice of US military intervention. New York: Routledge, 2011. Contemporary security studies, 208 s.

KIPP, Jacob W. Lenin and Clausewitz: The Militarization of Marxism, 1914-1921. Military Affairs. 1985, roč. 49, č. 4, s. 184-191.

KISSINGER, Henry. Umění diplomacie: od Richelieuva k pádu Berlínské zdi. Vyd. 3. Praha: Prostor, 1999., 952 s.

KRAUTHAMMER, Charles. The Unipolar Moment. *Foreign Affairs*. 1990/1991, roč. 70, č. 1 s. 23-33.

KRAUTHAMMER, Charles. The unipolar moment revisited. The national interest. *Winter 2002/2003*, 70, s. 5-17.

LIND, William S., Keith NIGHTENGALE, John F. SCHMITT, Joseph W. SUTTON a Gary I. WILSO. The Changing Face of War: Into the Fourth Generation. *Marine Corps Gazette*. 1989, roč. 73, č. 10, s. 22-26.

Manuály americké armády - K dispozici online v anglickém jazyce k datu 30.4.2012 zde: <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/>

ÖBERG, Erik MELANDER a Jonathan HALL. Are 'New Wars' More Atrocious? Battle Severity, Civilians Killed and Forced Migration Before and After the End of the Cold War. *Conference Papers -- International Studies Association*. 2009.

OGROCKÝ, Jiří. Clausewitz a vývoj vojenské vědy. In: CLAUSEWITZ, Carl von. *O Válce*. Praha: Academia, 2008, 749 s. Evropa, sv. 13.

PARET, Peter. Clausewitz: A Bibliographical survey. *World Politics*. 1965, roč. 17, č. 2, s. 272 - 285.

PARET, Peter. *Clausewitz and the State: The Man, His Theories, and His Times*. New Jersey: Princeton University Press, 1985, 498 s.

PARET, Peter. Education, Politics, and War in the Life of Clausewitz. *Journal of the History of Ideas*. 1968, roč. 29, č. 3, s. 394-408.

PHILPOTT, Daniel. The Challenge of September 11 to Secularism in International Relations. *World Politics*. 2002, roč. 55, č. 1, s. 66-95.

POLEDNE, Aleš V. *Největší moderní války: (od Koreje po Irák)*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2004, 120 s.

Rezoluce OSN č. 660, k dispozici v anglickém jazyce online k datu 4.5.2012 zde: <http://www.un.org/Docs/scres/1990/scres90.htm>

Rezoluce OSN č. 678, k dispozici v anglickém jazyce online k datu 4.5.2012 zde: <http://www.un.org/Docs/scres/1990/scres90.htm>

Rezoluce OSN č. 1441, k dispozici v anglickém jazyce online k datu 4.5.2012 zde:

<http://www.un.org/Docs/scres/2002/sc2002.htm>

RIPER, Paul Van. EBO: There Was No baby in the Bathwater. *Joint Forces Quarterly*. 2009, roč. 52, č. 1, s. 82-85.

SCHWEBEL, Stephen M. Close The Brezhnev Doctrine Repealed and Peaceful Co-Existence Enacted. *American Journal of International Law*. 1972, roč. 66, č. 5, s. 816 - 819

SMITH, Brad. The Enduring Wisdom of Sun Tzu and Clausewitz. In: [Http://www.e-ir.info/](http://www.e-ir.info/) [online]. 2010 Dostupné k datu 24.4.2012 v anglickém jazyce z: <http://www.e-ir.info/2010/06/15/the-enduring-wisdom-of-sun-tzu-and-clausewitz/>

STEWART, Dona J. The Greater Middle East and Reform in the Bush Administration's Ideological Imagination. *Geographical Review*. 2005, 95, s. 400-424.

TANNER, Stephen. *Afghanistan: a military history from Alexander the Great to the war against the Taliban*. Updated version. Philadelphia: Da Capo, 2009, 368 s.

TARABA, Luboš. *Waterloo*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 1999, 434 s.

Taurogenská konvence, k dispozici online k datu 4.5.2012 zde:

<http://www.davier.de/taurogen.htm>

TOWNSHEND, Charles. *Historie moderní války*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2007, 432 s.

UNITED STATES ARMY. *War in the persian Gulf: Operations Desert Shield and Desert Storm August 1990–March 1991*. Washington DC: Center of Military History, 2010, 75 s.

VEGO, Milan. Center of Gravity. *Military Review*. 2000, roč. 90, č. 2, s. 23. – Použit překlad z časopisu *Vojenské rozhledy*, dostupný online k datu 28.4.2012 zde:

http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_1/170.htm

VOGELSANG, Willem. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, 368 s.

WALKER, Alan. *Hans von Bülow: A Life and Times*. New York: Oxford University Press, 2010, 538 s.

WALT, Stephen M. The Renaissance of Security Studies. *International Studies Quarterly*. 1991, roč. 35, č. 2, s. 211-239.

YETIV, Steve A. The Outcomes of Operations Desert Shield and Desert Storm: Some Antecedent Causes. *Political Science Quarterly*. 1992, roč. 107, č. 2, s. 195-212.